

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Diplomová práce

2015

Ivana Endrychová

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Ivana Endrychová

**Proměny mediální prezentace násilných
sexuálních praktik v letech 1996 – 2011 jako
obraz posunu sociálních norem v sexuální
oblasti**

Diplomová práce

Praha 2015

Autor práce: **Ivana Endrychová**

Vedoucí práce: **PhDr. Tomáš Trampota, Ph.D.**

Rok obhajoby: 2015

Bibliografický záznam

ENDRYCHOVÁ, Ivana. *Proměny mediální prezentace násilných sexuálních praktik v letech 1996 – 2011 jako obraz posunu sociálních norem v sexuální oblasti*. Praha, 2015. 97 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Tomáš Trampota, Ph.D.

Abstrakt

Proměny mediální prezentace násilných sexuálních praktik v letech 1990 – 2011 jako obraz posunu sociálních norem v sexuální oblasti

Magisterská práce sleduje proměnu mediální prezentace násilných sexuálních praktik v období mezi lety 1996 a 2011. Proměnu mediálního obrazu zkoumá na textech z periodik, které jsou dostupné v databázi Newton Media Search. Teoretická část práce vychází z teorie sociální konstrukce reality a mechanismů konstrukce zpráv (gatekeeping, nastolování agendy a zpravodajské hodnoty a rámování obsahu) Analýza byla provedena na 937 textech, které vyšly v období 1996 až 2011. Proměnu tohoto obrazu byla analyzována pomocí dvoufázového výzkumu. Obraz násilných sexuálních praktik byl sledován například z hlediska četnosti článků s tematikou násilných sexuálních praktik. Pro zúžení kontextu byla nejprve aplikována kvalitativní metoda a poté byla platnost hypotéz ověřena pomocí kvantitativní obsahové analýzy.

Abstract

Change in medial presentation of violent sexual acts in 1990 – 2011 period as a symptom of shift in social norms in sexuality

This Master's degree thesis evaluates the change in medial presentation of violent sexual acts in the period between 1996 and 2011. The change is inspected using newspaper articles gathered from the Newton Media Search database. Theoretical work is based on the Theory of Construction of Social Reality and the Mechanism of News Construction (gatekeeping, agenda setting, news values and framing). The analysis was performed on 937 articles published in the period from 1996 to 2011. The change of discourse was analysed using two-phase research method. This discourse was evaluated based on many criteria, among them periodicity of articles that focus on violent sexual practices. Qualitative analysis was used for trimming the number of relevant articles with hypothesis further evaluated using quantitative discourse analysis.

Klíčová slova

Media, BDSM, sadismus, masochismus, mediální prezentace, sexualita, sociální konstrukce reality,

Keywords

Media, BDSM, sadism, masochism, media presentation, sexuality, social construction of reality,

Rozsah práce: 133 371 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

Ivana Endrychová

V Praze dne 30. července 2015

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala všem, se kterými jsem diplomovou práci konzultovala, především PhDr. Tomášovi Trampotovi a PhDr. Lence Blažejové, kteří mi poskytli cenné rady pro její zpracování. A také Ing. Miriam Sedláčkové a Ing. Jaroslavě Hocké za podnětné rady, kterými mě směřovaly zpět ze slepých uliček. Chtěla bych také poděkovat své rodině a přátelům, kteří mě v období psaní diplomové práce nejen psychicky podporovali.

SCHVALENO
Michal B.

Institut komunikačních studií a žurnalistiky UK FSV Teze MAGISTERSKÉ diplomové práce									
TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:									
Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta: Endrychová Ivana	Razítko podatelny: <table border="1" style="margin: auto;"> <tr> <td colspan="2" style="text-align: center;"> Univerzita Karlova v Praze Fakulta sociálních věd </td> </tr> <tr> <td>Došlo dne:</td> <td style="text-align: center;">21-02-2012 -1-</td> </tr> <tr> <td>Oj: <i>224</i></td> <td> Příloh: _____ Skartační heslo: _____ </td> </tr> <tr> <td>Přiděleno:</td> <td>_____</td> </tr> </table>	Univerzita Karlova v Praze Fakulta sociálních věd		Došlo dne:	21-02-2012 -1-	Oj: <i>224</i>	Příloh: _____ Skartační heslo: _____	Přiděleno:	_____
Univerzita Karlova v Praze Fakulta sociálních věd									
Došlo dne:		21-02-2012 -1-							
Oj: <i>224</i>		Příloh: _____ Skartační heslo: _____							
Přiděleno:	_____								
Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta: 2010									
E-mail diplomantky/diplomanta: Ivana.endrychova@gmail.com									
Studijní obor/typ studia: Mediální studia navazující magisterský - kombinovaná forma									
Předpokládaný název práce v češtině: Proměny mediální prezentace násilných sexuálních praktik v letech 1990 - 2011 jako obraz posunu sociálních norem v sexuální oblasti									
Předpokládaný název práce v angličtině: Changes in media Presentations of violent sexual practices in the years 1990 - 2011 as shift of social norms in the sexual matters									
Předpokládaný termín dokončení: ZS 2012/2013									
Charakteristika tématu a jeho dosavadní zpracování									
<p>Přelom 20. a 21. století přinesl české společnosti dva zásadní momenty ve vztahu k informacím. Jednak pád socialistického systému, který přístup k informacím omezoval, jednak nástup takových technických prostředků společenského diskursu, které umožnily komunikaci masovou a přesto anonymní. Tento volný přístup k informacím přinesl řadu změn v postojích a názorech, od velkých politických témat až po etické názory. Tyto změny mají svůj obraz ve způsobu, jakým média o tom kterém tématu v průběhu dvaceti let referovala, resp. jak se jejich reference měnily.</p> <p>Jedním z témat, jehož objekt sám o sobě zůstal celých 20 let konstantní a měnilo se pouze subjektivní hodnocení tohoto objektu, jsou minoritní sexuální praktiky. Pozitivní vliv svobodného přístupu k informacím se projevil na vzniku realističtějších, předsudky méně ovlivněných postojích majoritní společnosti, ze kterých následně vyplývá vyšší tolerance majority vůči minoritě. Průběh názorového posunu ve vztahu k původně prohibované a medicinalizované sexuální praktice sadomasochismu zkoumá tato práce na proměně obrazu sadomasochismu v českých médiích.</p> <p>Není mi známá žádná jiná práce, která by se proměnou vnímání sadomasochismu v médiích zabývala samostatně. Okrajově se toto téma vyskytlo v níže uvedených pracích. Existují pouze práce zabývající se posunem společenského vnímání sexuálních minorit obecně (např. Ciprová, K. Proměna mediální prezentace a diskursu o homosexualitě v České televizi, 1990 – 2004, 2005). Tyto práce nelze považovat za adekvátní mému výzkumu, neboť všechny musí brát v úvahu změnu právního a medicínského hodnocení minoritních sexuálních praktik, zvláště homosexuality – musí tedy zahrnout změnu v objektu.</p>									
Předpokládaný cíl práce, případně formulace problému, výzkumné otázky nebo hypotézy									
<p>Vycházím z hypotézy, že se změnil společenský názor na sadomasochismus a tato změna je viditelná v jeho mediálním obraze.</p> <p>Prvním cílem práce je hypotézu ověřit. Druhým cílem – v případě, že se hypotéza změnila v jistotu, což předpokládám – je porovnání mediálního obrazu jedné a téže sexuální praktiky v rozmezí jedné generace ve svobodné informační společnosti.</p>									

Předpokládaná struktura práce

1. Úvod – představení tématu, hypotézy, položení výzkumných otázek
2. Stručný vhled do vnímání sexuálních deviací před rokem 1989 v tištěných mediích
3. Teoretické koncepty, o které se práce opírá
4. Metoda
  - 4.1 Popis metody – kvantitativní a kvalitativní obsahová analýza
  - 4.2 Vymezení zkoumaného vzorku a základní informace o analyzovaných mediích, vysvětlení kritérií pro výběr článků.
5. Kvantitativní analýza
  - 5.1 Určení proměnných
  - 5.2 Výsledky analýzy
6. Stanovení modelového období a periody
7. Kvalitativní analýza
  - 7.1 Framing a stereotypy
  - 7.2 Textové vztahy, opozice a kontext
8. Výsledky
  - 8.1 Komparace kvalitativních analýz jednotlivých modelových období
  - 8.2 Interpretace
9. Závěr
10. Přílohy

Vymezení podkladového materiálu

K analýze budou použity texty z deníků MF Dnes, Lidové noviny, Právo, Blesk, Aha! a z jejich supplement a texty z lifestyleových časopisů Reflex, Týden, Elle, Cosmopolitan, Esquire a Maxim. Vhodné články budou vybrány podle klíčových slov (sodomasochismus, deviace, masochismus, sadismus, sexuální úchylinky, fetišismus, apod.).

Metody (techniky) zpracování materiálu

Metodou kvantitativní obsahové analýzy určím frekvenci vybraných znaků mediovaného obsahu na zvoleném vzorku za zkoumané časové období. Za zdroj podkladového materiálu volím databázi mediálních textů „Newton Media Search“. Zkoumanou jednotkou bude jeden článek.

Výsledky kvantitativní analýzy mi umožní stanovit modelové období (pravděpodobně měsíc nebo rok) s periodou dostatečnou pro sledování změn mediálního obrazu násilných sexuálních praktik.

Na souborech mediovaných textů z modelového období popíši **metodou kvalitativní analýzy** textových vztahů, opozic a kontextu mediální obraz společenského názoru a následně vyhodnotím, zda a jak se ve zvolených periodách mediální obraz společenského názoru měnil.

Základní literatura

GIDDENS, Anthony: *Sociologie*, Jan Jařáb, Praha, Argo, vydání první – dotisk, 1999, 595 s. ISBN 80-7203-124-4

Kniha je po dlouhé roky nejuznávanější učebnicí ve svém oboru. Má nesporné odborné kvality, ale přesto podává srozumitelné a záživné vysvětlení jednotlivých pojmů z oblasti sociologie.

BERKOWITZ, Dan: *Social Meanings of News : A Text-Reader*. Thousands Oaks : SAGE Publications, 1997. 535 s. ISBN 0-7619-0076-4.

Kniha nabízí různé přístupy studia zpráv a způsobu jejich vzniku v kontextu sociálně-vědní perspektivy. Vychází při tom z předpokladu, že zprávy jsou lidským produktem a jejich vlastnosti jsou ovlivněny sociálními prostředím, ve kterém vznikají.

SCHULZ, Winfried, et al: *Analýza obsahu mediálních sdělení*. Irena Reifová, Barbara Köpplová. 2. přeprac. vyd. Praha : Karolinum, 2004. 149 s. ISBN 80-246-0827-8.

Kniha je úvodem do problematiky obsahové analýzy masově mediovaných sdělení. Věnuje se teoretickému náhledu na obsahovou analýzu a ukazuje metodu kvantitativního rozboru masově mediovaných sdělení. Druhá část pak obsahuje výsledky konkrétního projektu.

TRAMPOTA, Tomáš: *Zpravodajství*, Praha, Portál, 1. Vydání, 2006, 191 s., ISBN 807367096-8

Kniha poskytuje základní orientaci v pohledu na zpravodajství jako na sociální fenomén, nabízí seznámení se základními teoriemi, které se vztahují k popisu produkce zpráv, s faktory, které se na transformování událostí do zpráv podílejí, i s teoretickými koncepty popisujícími vliv zpravodajského žánru na společnost. Podrobněji čtenáře seznamuje s již klasickými koncepty mediálních studií. Kniha mapuje aktuální stav českého mediálního zpravodajství, srovnává kvalitu a zpravodajské pokrytí událostí celoplošných komerčních i nekomerčních médií.

TUCHMANOVÁ, Gaye: *Making News : A Study in the Construction of Reality*. New York : The Free Press, 1978. 244 s. ISBN 0-02-932960-4.

Kniha poskytuje orientaci v problematice zpravodajství, jeho produkce, faktorů ovlivňujících práci novináře, ale i média jako komplexní organizace. V kontextu pojetí zprávy jako sociální konstrukce reality nabízí také typologie zpráv podle jejich časového zakotvení a obsahu.

WIMMER, Roger D.; DOMINICK, Joseph R.: *Mass Media Research : An Introduction*. 3rd edition. Belmont : Wadsworth Publishing Company, 1991. 478 s. ISBN 0-534-13962-0.

Autoři poskytují přehled výzkumných metod aplikovatelných na masově mediovaná sdělení a podrobně se věnují jednotlivým fázím výzkumu, kromě jiného například konstrukci výzkumných vzorků, definici proměnných, sběru dat a jejich analýze. Obsahuje také stručný úvod do statistických metod zpracování dat.

WEISS, Petr: *Sexuologie*, Praha, Grada Publishing, 2010, 744 s. ISBN 978-80-247-2492-8.

Kniha přináší komplexní pohled na psychosexuální vývoj člověka od prenatálního období až po stáří. Z lékařského hlediska také nabízí odpovědi na otázky týkající se sexuální orientace a sexuální identity, sexuálních dysfunkcí, parafilií, jejich diagnostiky a léčby, kulturně podmíněných odlišností i vrozených evolučních determinant lidského sexuálního chování.

JANIŠ, Kamil: *Z dějin sexu a erotiky aneb Co jsme se ve škole neučili*, Hradec Králové - Trutnov, Pedagogická fakulta UHK v nakladatelství Lupus Trutnov, 2004, 382 s., ISBN 80-903509-0-9

Kniha nabízí exkurz do historie sexu a erotiky. Poskytuje orientaci v tom, jak byl sex vnímán v jednotlivých obdobích lidské společnosti. V neposlední řadě ukazuje, že sex se nezměnil, ale jeho vnímání ano.

Diplomové a disertační práce k tématu

(seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

Pokud je mi známo (dle repozitáře UK a volně dostupných databází závěrečných prací jiných univerzit) nebylo toto téma zatím komplexně zpracováno. Okrajově se tímto tématem zabývaly níže uvedené práce:

ŘEZNIČKOVÁ, Zdeňka: *Proces coming outu u žen se zaměřením na BDSM: analýza výpovědí návštěvnic BDSM klubu v Praze*, Praha, 2011, Bakalářská práce, 80 s., Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií, vedoucí práce Kateřina Klapilová

ŠIMEČEK, Michal: *Sociální reprezentace sexuální deviací*, Brno, 2009, Disertační práce, 181 s., Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, vedoucí práce Tomáš Urbánek

HAJEK, Jakub: *Internet a pornografie*, Brno, 2006, Bakalářská práce, 65 s., Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, vedoucí práce Petr Škyřík

GEORGALA, Petra: *Analýza lifestyleových časopisů vycházejících v České republice*, Brno, 2007, Diplomová práce, 91 s., Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, vedoucí práce Romana Ferbarová

SLOUKOVÁ, Andrea: *Koncept morální paniky v médiích*, Olomouc, 2011, Bakalářská práce, 42 s., Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, vedoucí práce Petra Chvojková

CHOCHOLA, Martin, *Podívám se a vidím 2005: základní subjektivní a objektivní faktory ovlivňující vnímání sexuálně explicitních materiálů*, Praha, 2011, Rigorózní práce, 174 s., Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, vedoucí práce Petr Weiss

Datum / Podpis studenta/ky

22. 2. 2012

.....
Podpis studenta.....

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:

Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:

Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:

Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na UK FSV vykonávám.

Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.

PhDr. Tomáš Trnava, Ph.D.

.....
Podpis pedagoga.....

Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga

Datum / Podpis pedagožky/pedagoga

Contents

Úvod.....	3
1. Zdůvodnění odklonu od tezí	5
2. Teoretická východiska práce.....	6
2.1. Sociální normy a deviace.....	6
2.1.1. Sociální normy	6
2.1.2. Deviace	7
2.1.3. Sociální sankce.....	9
2.1.4. Sociální kontrola	9
2.2. Sexualita z pohledu sociologie	10
2.3. Konformita versus deviace a perverse v sexu	12
3. Násilné sexuální praktiky versus sexuální násilí	14
3.1. Sexuální násilí.....	14
3.2. Násilné sexuální praktiky	16
3.2.1. Klinické definice BDSM dle MKN a DSM.....	17
3.3. Klinické definice používané v ČR podle autorů.....	18
3.3.1. Prof. PhDr. Petr Weiss, Ph.D., DSc.	18
3.3.2. Doc. MUDr. Jaroslav Zvěřina, CSc.	19
3.3.3. MUDr. Slavoj Brichcín.....	19
3.4. Sadomasochismus jako subkultura	19
3.4.1. Vlastní definice subkultury	20
3.5. Diagnóza versus alternativa.....	21
4. Sociální konstrukce reality.....	21
4.1. Sociální konstrukce sexuality	22
4.2. Mediální konstrukce reality	25
4.3. Různé způsoby práce médií se sociální realitou	25
4.3.1. Mediální reprezentace a stereotyp	25
4.3.2. Spirála mlčení	27
4.3.3. Způsoby zobrazení	28
4.3.4. Mechanismy konstrukce mediální reality	29
4.3.4.1. Agenda setting.....	29
4.3.4.2. Gatekeeping.....	30
4.3.4.3. Framing (rámování) a mediální rámce	31
4.3.4.4. Priming.....	33
4.3.4.5. Zpravodajské hodnoty	34
5. Stručná charakteristika zdroje dat.....	34
5.1. Newton Media Search – ZDROJOVÁ DATABÁZE.....	35

5.2.	Jednotlivé vydavatelské domy	35
5.2.1.	Czech News Center, a. s.	35
5.2.2.	MAFRA, a. s.	36
5.2.3.	Burda Praha, s. r. o.	37
5.2.4.	Borgis a. s.	37
5.2.5.	Empresa Media, a. s.	38
5.3.	Vývoj nákladu jednotlivých titulů v letech 2009 a 2010.	39
6.	Medializace tématu násilných sexuálních praktik před rokem 1989	40
6.1.	Tištěná média	41
6.2.	Sexuální násilí v knižní tvorbě	42
6.3.	Násilné sexuální praktiky ve filmové tvorbě	42
7.	Detabuizace sexu jako důsledek společenských změn po roce 1989	44
7.1.	Propojení sexu, erotiky a politiky	45
7.1.1.	Nezávislá erotická iniciativa	45
8.	Návrh výzkumu	46
8.1.	Výzkumné metody	47
8.1.1.	Dotazníkové šetření – příprava dat	47
8.1.2.	Charakteristiky jednotlivých respondentů	48
8.1.3.	Vyhodnocení dotazníků	49
8.2.	Operacionalizace	51
8.3.	Kvantitativní rámec pro ověření hypotéz	53
8.4.	Vlastní kvantitativní rozbor	54
8.4.1.	Výběr a definice jednotek měření	54
8.4.2.	Definice výběrového souboru	55
8.4.3.	Média obsažená v získaných záznamech	55
8.4.4.	Ověřování jednotlivých hypotéz	57
8.4.4.1.	Ověření první dílčí hypotézy	57
8.4.4.2.	Ověření druhé dílčí hypotézy	58
8.4.4.3.	Ověření třetí dílčí hypotézy	60
9.	Diskuze výsledků a závěr	62
	Použitá literatura	
	Seznam tabulek a grafů	
	Seznam příloh	
	Přílohy	
	Vysvětlení základních pojmů užívaných v této práci pro výzkum násilných sexuálních praktik	

Úvod

V České republice se za poslední čtvrtstoletí odehrála celá řada změn, mezi které můžeme zařadit i změnu přístupu ve vztahu k informacím. V tomto směru sehrála významnou roli sametová revoluce a s ní spojený pád komunistického režimu, který omezoval přístup k informacím a podroboval všechny informační zdroje značné cenzuře. Následkem tohoto fenoménu se česká mediální scéna v 90. letech vyznačovala velkou liberalizací. V 90. letech docházelo současně k rozvoji nových komunikačních nástrojů, které umožnily mnohem rychlejší přístup k informacím a přitom významně omezily možnosti cenzury. Došlo k nástupu takových technických prostředků společenského diskursu, které umožnily komunikaci masovou, a přesto anonymní. Dramatická změna v přístupu k informacím přinesla logicky i řadu změn v postojích a názorech.

Tyto změny by se měly logicky zobrazit i ve způsobu, jakým tradiční média informují o dříve tabuizovaných tématech. Pro svoji práci jsem si proto vybrala kontroverzní tematiku – způsob, jakým tradiční média píší o tzv. BDSM (bondage, discipline, domination, submission, sadism, masochism). Mým záměrem je prozkoumat, jak v průběhu patnácti let tradiční média referovala o tématu dříve tabuizovaných a mnohdy odmítaných násilných sexuálních praktik; resp. jak se jejich reference měnily.

„*Ve 21. století už není nahota a sex žádné tabu*“ (Urban, Dubský, Murdza, 2011). „*Prezentace pornografie a sexu v médiích dokonce Brian McNair¹ označuje za „barometr a katalyzátor“ demokracie*“ (Urban, Dubský Murdza, 2011). Umožnila to právě svoboda tisku, která v demokratické společnosti panuje.

Chci potvrdit, že násilné sexuální praktiky už přestaly být tématem, se kterým se veřejnost setkávala zřídka a obvykle jen v kriminálním kontextu. Naopak předpokládám, že s nastupující bulvarizací médií se jakékoliv odchylky od běžně vnímané normy staly vyhledávaným tématem. Vzhledem k rozsahu práce jsem svou analytickou část specifikovala na tištěná média.

Obraz násilných sexuálních praktik v této práci vnímám jako mediální konstrukt reality, který je vytvářen v souladu s profilováním jednotlivých sledovaných medií. Vycházela jsem z textů, které byly za sledované období dostupné v databázi mediálních

---

¹ McNair, B. *Striptease Culture: Sex, Media and the democratisation of Desire*. London: Routledge, 2002

textů Newton Media Search. Média jsem vybírala tak, aby byly zastoupeny deníky (včetně jejich suplementů) i časopisy. Deníky zastupují jak tituly vnímané jako seriózní (MF Dnes, Lidové noviny, Právo), tak tituly vnímané jako bulvární (Blesk, Aha!). Z časopisů jsem pak do souboru sledovaných titulů zahrnula Reflex, Týden (týdeníky) a dále populární Maxim a Elle.

Cílem práce je analyzovat mediální obraz násilných sexuálních praktik ve vybraných periodických v letech 1996 až 2011 a zjistit, jakým způsobem se měnil mediální obraz minoritních sexuálních praktik. Vycházím z hypotézy, že výsledný obraz byl pozitivně ovlivněn svobodným přístupem k informacím. Tento vliv se odrazil na rozšíření více realistických, předsudky méně ovlivněných postojů majoritní společnosti, ze kterých následně vyplývá vyšší tolerance majority vůči minoritě. Průběh názorového posunu ve vztahu k původně prohibovaným sexuálním praktikám, a praktikám vnímaným jako medicínský problém souvisejících se sadomasochismem zkoumá tato práce na proměně obrazu sadomasochismu v českých médiích.

Zdůvodnění odklonu od tezí

Podle schválených tezí měla práce postihovat období od roku 1990 do roku 2011. Při výzkumu jsem však objevila technické omezení. Jako zdrojovou databázi jsem pro svou práci zvolila databázi Newton Media Search.

Ta sice ve svém úvodu uvádí, že zahrnuje texty již od roku 1990, avšak skutečnost je jiná. Po analýze vyhledaných textů jsem zjistila, že databáze byla schopná identifikovat texty obsahující zadaná klíčová slova až od roku 1995. Vznesla jsem dotaz na provozovatele databáze, kterým je společnost Newton Media. Petr Melichar, Key Account Manager, mi poskytl následující odpověď: „(...) naše databáze sahá do roku 1996. Mohou se vyskytnout i starší články, ale to už jen sporadicky, protože před rokem 1996 většina redakcí ještě neměla elektronickou databázi. Proto Vám to vyhledávalo tak málo článků z uvedených let“ (Melichar 2014, osobní email)

Moje práce se tedy nakonec omezila na období **leden 1996 – prosinec 2011**. I přes toto omezení jsem získala dostatek dat, k vysledování proměny obrazu násilných sexuálních praktik.

1. Teoretická východiska práce

1.1. Sociální normy a deviace

„Studium deviantního chování nám skýtá ponaučení, že nikdo z nás není tak normální, jak bychom si rádi mysleli“ (Giddens, 1999)

Filosof Thomas Hobbes vycházel z toho, že kdysi žil člověk v tzv. *přirozeném stavu*, kdy měl pouze práva a žádné povinnosti - každý si mohl dělat, co chtěl. Pravidla neexistovala, a tedy nebylo co porušovat. Tento stav Hobbes přirovnává k válce všech proti všem. V atmosféře, kde neexistovala žádná jistota, nebylo možné žít dlouhodobě, a proto lidé mezi sebou uzavřeli tzv. „společenskou smlouvu“ a v ní si domluvili minimální pravidla, kterými se budou v rámci společnosti řídit. (Urban, Dubský, 2008)

Společnost je založena na „*existenci obecně respektovaného souboru psaných i nepsaných předpisů a očekávání, která se vztahují k lidskému chování – tedy na souboru norem.*“ (Urban, Dubský 2008) Tento „sociální řád“ neboli „normativní řád“ nás spojuje. Jeho formální dodržování, na kterém je společnost vystavena, umožňuje zachování potřebného sociálního konsensu (Durkheim, 1893, 2004). Sociologie jako základní jednotku sociálního řádu označuje sociální normu (Urban, Dubský 2008). Sociální normy jsou tedy pravidla, na kterých se lidé domluvili, že je budou dodržovat a respektovat.

1.1.1. Sociální normy

Za základní sociální normy jsou považovány normy morální, zvykové, náboženské a právní. Jak je tedy patrné, nejde jen o psané zákony, ale i o takové, které nejsou formálně zakotvena (Urban, Dubský, 2008). Členové společnosti si tyto sociální normy osvojují v procesu nazvaném socializace (Giddens, 1999).

„Sociální normy lze rozlišit:

1) Dle oblasti sociálních vztahů

- a) Právní (hmotněprávní, procesněprávní aj.)
- b) Neprávní (zvykové, politické, estetické, morální, náboženské, ekonomické)

2) Podle způsobu reglementace

- a) Proskribující (zakazující)
- b) Preskribující (přikazující)

- c) Opravňující (též umožňující; ponechávají na svobodné vůli adresáta normy, jak se zachová)

3) Podle formální stránky

- a) Formální (též normy explicitní; jsou formálně stanovené a slovně přesně formulované)
- b) Neformální (též normy implicitní, nejsou nikde kodifikovány; předávají se ve zvycích, tradicemi, nebo třeba módními trendy)

4) Podle rozsahu sociálních subjektů

- a) Obecné (platné a závazné pro všechny členy společenství)
- b) Partikulární (platné a závazné pro určité skupiny osob)“

(Urban, Dubský, 2008)

Jak je z uvedeného rozdělení sociálních norem patrné, lze na různé životní situace aplikovat hned několik sociálních norem, vzorců chování, protože se mohou navzájem doplňovat, vylučovat, či je lze interpretovat různými způsoby (Urban, Dubský, 2008). Normy jsou tedy relativně časově i obsahově stabilní a umožňují nám předvídat jednání ostatních a formování sociálních rolí (Munková, 2004). Jejich význam poznáme až v okamžiku jejich narušení.

V existenci sociálních norem je už tedy obsažena možnost jejich narušování (Munková, 2004). Toto porušení se nazývá deviací.

1.1.2. Deviace

„Teprve se vznikem zákonů a všeobecně závazných společenských norem se tedy člověk stává buď konformním (normy respektuje) nebo deviantním (normy porušuje)“ (Mühlbacher, 2001)

Deviaci lze tedy charakterizovat „jako nepřizpůsobení se daným normám, které jsou významným množstvím lidí akceptovány v určité komunitě nebo společnosti“ (Mühlbacher, 2001). Ty, kdo se nejsou schopni daným normám přizpůsobit, označujeme jako devianty a jejich chování jako sociální deviaci nebo sociálně deviantní chování (Urban, Dubský, 2008).

Tak jako lze z mnoha pohledů dělit sociální normy, lze takto rozdělit i deviace.

Urban s Dubským (2008) v základu rozlišují deviace takto:

- **Pozitivní** (přílišné lpění na sociálních normách např. pravidlech silničního provozu, abstinence)
- **Negativní** (vybočování z norem nežádoucím směrem – promiskuita, rasismus a další)
  - o Konvenční (motivem je uspokojení individuálních potřeb, aniž by člověk popíral obecně uznávané normy)
  - o Opoziční
    - Reformní (obecný smysl norem nezpochybňují, ale neuznávají jejich rozsah)
    - Nihilistické (odporují jakékoliv regulaci a sdílení norem – vandalismus)
- **Formální** (porušují formality)
- **Neformální** (alternativní odklony od většinových norem)

Specifickým druhem těchto deviací jsou sociálně patologické jevy – ty jsou krajní formou negativních sociálních deviací a vyznačují se vysokou mírou společenské nebezpečnosti (kriminalita, prostituce, gamblerství).

Durkheim prosazoval myšlenku, že neexistuje žádná společnost, ve které by deviace (zločin) neexistovala (Urban, Dubský, 2008). Deviantně se může chovat dokonce i většina společnosti. Jako příklad tohoto rozporu mezi „ideálním a statistickým vymezením normality“ uvádějí Urban s Dubským (2008) rodinné víkendy trávené v nákupních centrech.

Deviantní chování je tedy přítomno v každé společnosti a nemusí to nutně znamenat něco negativního, nebezpečného, či nežádoucího. Míra, do jaké je daná společnost v daném čase ochotna tolerovat nějakou míru vybočení z jednotlivých norem, se nazývá toleranční limit. Mění se tak, jako se mění normy a jak se vyvíjí společnost. (Munková, 2004). „Při zkoumání sociálních deviací je třeba vycházet ze znalosti společenského normativního systému, struktury, sociálních institucí, ale i ze znalosti o osobnostech jednotlivých aktérů.“ (Munková, 2004).

Normy může člověk dodržovat na základě svého přesvědčení o jejich správnosti, ale spíše bývají dodržovány proto, že za jejich porušení hrozí sankce.

1.1.3. Sociální sankce

Sociální sankce zajišťují soulad s normami. Mohou trestat i motivovat. Pokud trestají, jde většinou o následek porušení normy a mluvíme o represivních a negativních sankcích (posměch, trest). Sankce však také mohou být preventivní, mohou eliminovat negativní jevy a podporovat ty žádoucí, jde pak o sankce pozitivní (pochvala, povýšení) (Urban, Dubský 2008). Sankce se liší i mírou své formalizace. Neformální sankce jsou důležitou součástí mezilidských vztahů a mohou být úspěšnější než formální sankce, které „mají přesně definovaná pravidla a postupy (často v písemné podobě) pro aplikaci různých odměn a trestů v závislosti na normách společnosti a lidském chování.“ (Munková, 2004). Systém sankcí je velmi variabilní a rozmanitý, ale není podstatou této práce, další dělení zájemci najdou v publikaci Sociální deviace (Urban, Dubský, 2008, kap. 2.5 – Sociální sankce).

Fungující společnost má také vybudované mechanismy, jak členy donutit, aby plnili sociální normy.

1.1.4. Sociální kontrola

Sociální kontrola je princip, který zajišťuje, aby chování jednotlivců či skupin bylo v souladu s konformitou a nevykazovalo odchylky mimo toleranční limit společných norem a hodnot. Jde také o proces, v němž se lidem ve společnosti sdílejí standardy a vzorce chování (Munková, 2004).

Kontrolní mechanismy můžeme rozdělit na kontrolu formální (institucionální – škola, soud,...) nebo neformální (rodina, přátelé, média,...). Kontrola může vycházet zevnitř (aktér kontroluje sám sebe – např.: svědomí) nebo z vnějšku (kontrola okolím – policie, soud,...). Klíčovým mechanismem sociální kontroly je právě socializace (Urban, Dubský, 2008). Jejím prostřednictvím si členové společnosti osvojují sociální normy (Giddens, 1999). Neformální sociální kontrola je součástí každodenního života. Velké sociální skupiny už ale využívají k sociální kontrole formální kontrolu (kodifikované nebo institucionalizované veřejně známé mechanismy). (Urban, Dubský, 2008) Pokud zjistí sociální kontrola odchylky od normy, může použít sankce, o kterých jsme psali už výše. Munková (2004) upozorňuje na problém nalezení optimální míry kontroly. V případě silné kontroly počet deviací ve společnosti klesá, ale jedinci se uvnitř cítí nepříjemně, „společnost má rysy totalitarismu a stagnuje“. Kdežto v případě slabé kontroly počet sociálních deviací roste a může to skončit rozkladem sociálního konsensu

(Munková, 2004). V úvodu jsme se seznámili obecně s normami a deviacemi, tak jak je chápe sociologie a v následující kapitole si popíšeme, jak sociologie definuje sexualitu.

1.2. **Sexualita z pohledu sociologie**

„Sociologie se zabývá studiem sociálního života, skupin a společností. (...) předmětem (jejího zkoumání) je naše vlastní chování, člověk jako společenský tvor. Záběr sociologie je neobyčejně široký, od analýzy jednorázových interakcí jednotlivců na ulici až po zkoumání globálních společenských procesů.“ (Giddens, 1999)

Jak je patrné z citované definice sociologie, jedním z předmětů sociologického zkoumání je i výzkum lidské sexuality, jejích deviací a s tím spojeného deviantního chování, a jejich prezentace v médiích.

Velký sociologický slovník charakterizuje sexualitu jako soubor biologických sexuálních projevů, který vede k reprodukci rodu nebo k uspokojení touhy. Sexualita má však i kulturní a psychický rozměr a během své socializace si člověk musí osvojit postoj ke své sexuální orientaci a ovládnout svoji sexuální roli. Sexualita se liší také podle jednotlivých kultur, subkultur a v čase. Co je v určitém období a v určité společnosti prezentováno jako konformní (normální), může být v jiném považováno za deviantní (Giddens, 1999).

Sociologické výzkumy v oblasti sexuality vnímá veřejnost jako něco „divného“.

„Věnuje-li se někdo sociologii sexuality, mnohdy se ptáme po jeho motivech. Je to „zvrhlík“, který chce „druhým lézt do ložnice“? Nebo není něco v pořádku s jeho sexuálním založením a on jej chce svým studiem „ospravedlnit“? (...) „Bádat v oblasti „normální“ sexuality jako by se nehodilo, nebo to vůbec nebylo třeba.“ (Fafejta, 2004)

Na další problémy související s výzkumy sexuality, ale i kriminality a dalších tabuizovaných témat upozorňují Kupka se Šmídem (2011). Na rozdíl od témat obvyklých v populaci je v těchto výzkumech obtížnější získat data. Jednou z možností pak zůstává právě analýza mediálních obsahů. K tomu se však vrátíme v dalších kapitolách této práce. Nyní považuji za důležité seznámit čtenáře krátce s historickým pozadím zkoumání sexuality z pohledu sociologie.

Zpočátku byla sexualita vnímána jako pudová záležitost. Tímto způsobem nahlížel na sexualitu především Sigmund Freud. Pro něj byla sexualita „nesmírně mocný

biologický pud, silně ovlivňující lidský vývoj a jednání“ (Fafejta, 2004). Ze sociologického pohledu provedl jeden z prvních průzkumů ve 40. a 50. letech 20. století Alfréd Kinsey². Jeho zprávy vyvolaly obrovskou diskusi, protože jasně ukázaly, že sexuální život Američanů je mnohem pestřejší než se doposud myslelo. Například při svém zkoumání došel ke zjištění, že alespoň jednu homosexuální zkušenost má více mužů, než přiznávají. Také, že sexuální praktiky, tehdy považované za deviantní, jsou mezi Američany mnohem více rozšířené. Mnohé z jeho tehdy kontroverzních zjištění jsou dnes považovány za běžné a Kinseyho zprávy jsou stále považovány za cenné (Zvěřina, 2003).

Fafejta ve své publikaci uvádí, že ze sociologického hlediska lze sexualitu zkoumat dvojím pohledem:

- Z hlediska mikrosociologické analýzy
- Z hlediska makrosociologické analýzy

O **mikrosociologické analýze** Fafejta hovoří tehdy, pokud sociolog zkoumá každodenní sexuální chování jednotlivců coby sociálních aktérů. Jako příklad uvádí teorii sexuálních scénářů sociologů Johna Gagnona a Williama Simona z roku 1973.³ Oproti tomu **makrosociologická analýza** sleduje, jak sexualitu ovlivňují velké sociální instituce (stát, církve, škola, věda) a jakou má sexualita spojitost s rozdělením moci ve společnosti. Oba pohledy se doplňují. (Fafejta, 2004).

Giddens (1997) uvádí, že postoj západní společnosti k sexualitě se za posledních několik desetiletí změnil. Dříve býval utvářen především pod vlivem křesťanství a byl spojován pouze s reprodukční funkcí. To se však s postupem doby měnilo. Už v 19. století byly náboženské představy nahrazeny představami lékařskými, které se ale soustředily zejména na to, jaké nemoci a poruchy mohou sexuální aktivity nesouvisející s reprodukcí spouštět. K proměně tohoto myšlení došlo především v období sexuální revoluce (60. léta 20. stol), kdy se ve společnosti začaly prosazovat tolerantnější názory na sex. Souvisí to

---

² Sexual Behavior in the Human Male (1948) a Sexual Behavior in the Human Woman (1953)

³ O teorii sexuálních scénářů pojednává jejich kniha Sexual Conduct (Sexuální chování, 1973). Z jejich teorie vyplývá, že sexuální chování se u člověka vyvíjí v procesu socializace „jako takové by mělo být i studováno.“ (Fafejta, 2004).

především s rozšířením ženské hormonální antikoncepce, která ženám přinesla kontrolu nad tím, zda a kdy budou mít dítě. Nově je sex i u žen spojován se slastí a zábavou (Pondělíčková-Mašlová, Raboch, 2005). Slovy Zygmunta Baumanna se sexuální aktivity přizpůsobily konzumnímu stylu života a sex se oprostil od tradičních pout a podmínek (Baumann 2013).

Sexualita se tak stává především prostředkem pro utváření sociálních vazeb mezi lidmi a původní – reprodukční – význam se dostal na okraj (Weiss, 2007).

Sexualitě se věnoval i filosof a sociolog Gilles Lipovetsky (2007). Jeho zjištění říkají, že liberální sexualita, u které mizí morálka, boří se bariéry a nabízí se nová dimenze nespoutaného sexu s různými sexuálními praktikami, současné masové společnosti vyhovuje. Na druhou stranu je ve společnosti více narcistů, ale i lidí, kterým tato situace nevyhovuje. „Mnoho lidí zůstává v tomto světě samotných a zklamaných“ (Lipovetsky, 2007). „*Moderní libidinální subjekt si sice užívá uvolnění tradičních hranic, ale přesto je řízen novými standardními modely, například povinností prokázat svobodu svého počínání, dosáhnout maximální rozkoše a uspokojit měřítko sexuální výkonnosti. V dřívějších dobách převládala pruderie, dnes máme „svobodu z donucení“ a zcela nový typ „perzekuce“, jež je vykonávána sexem a ‘povinností orgasmu’*“ (Lipovetsky, 2007).

1.3. Konformita versus deviace a perverse v sexu

Jak jsme uvedli již výše v kapitole o sociálních normách, společnost si vytváří pro dané místo a čas obecně sdílený názor o tom, co je normální a co odchylné.⁴ Teremová ve své publikaci *Sexuální deviace* k tomu píše: „*Existuje odlišné zkoumatelné společenské povědomí (Foucault: „společenská smlouva“), rozlišující dovolené od nedovoleného, mravné od nemravného, přičemž se tato společenská smlouva mění rychleji, než stačíme popisovat a analyzovat.*“ (Teremová)

Giddens za deviantní označuje takové chování, které se negativně odchyluje od pravidel a norem běžných v právě zkoumané společnosti (Giddens, 1999). Pozitivní odchylka není jako deviace vnímána.

---

⁴Pozn. Může existovat a také existuje rozdíl mezi tím, co jedinci prohlašují za normální a co si ve skutečnosti myslí. Veřejný obraz tedy nemusí odpovídat „přesnému“ součtu názorů jednotlivců. Ke změně společenského názoru není potřeba jen změna názoru jednotlivců ale také ochota těchto jednotlivců k dosud nekonformním názorům se veřejně přihlásit.

Na nutnost definovat co je v dané době a etnologickém kontextu normální a co deviantní chování upozorňuje i Teremová. Klade si otázky, zda „*má společnost co mluvit do „postelových scén“ partnerů? Zda má právo soudit, co je morální a co nemravné a co společensky nebezpečné?*“ Vzápětí si sama odpovídá, že společnost má právo do toho mluvit, pokud to je skutečně nebezpečné. „*To znamená, vše co se děje za dveřmi bytu manželů po jejich vzájemné dohodě a tak, aby přitom neobtěžovali sousedy, je tolerováno, co je vyvedeno na světlo veřejnosti, je odsouzeníhodné?*“ Znamená to tedy, že pokud je odsouzeníhodná dáma, co si vede otroka na vodítku v parku, je odsouzeníhodný i milenecký pár, který je náhodným chodcem přistižen při souloži v parku? Je toto chování už deviantní? (Teremová, 2008).

„*Pokud budeme vycházet ze zásady ‚svoboda jednoho končí tam, kde začíná svoboda druhého‘, tak v našich sociokulturních podmínkách vnímáme sexuální normalitu jako stav, ve kterém se člověk může svobodně chovat v oblasti sexuality takovým způsobem, kterým nezasahuje do integrity a svobody druhého*“ (Volšátová, 2012).

Norbert Čičmanec ve své práci definuje normálnost v sexualitě v našem sociokulturním prostředí takto: Pokud „*se jedná o aktivity mezi dvěma psychicky, kulturně a somaticky vyspělými jedinci, kteří nejsou ve vzájemně blízkém příbuzenském poměru, a které jsou prováděny na základě jejich konsensu.*“ (Čičmanec, 2013).

S deviací nutně souvisí slůvko *perverze*. Podrobně se tímto tématem zabývala francouzská psychoanalytička Janine Chasseguet-Smirgel ve své knize *Kreativita a perverze!*, kde perverzi definovala takto:

„*Člověk se vždycky odvažoval překročit úzké meze daných podmínek. Mám za to, že perverze patří k podstatným cestám a prostředkům, které používá, aby posunul hranice toho, co je možné, a aby ‚přeskládal‘ realitu. Nepovažují perverzi za pouhou sexuální poruchu, která postihuje relativně malý počet lidí, přestože jejich roli a význam na sociokulturním poli nelze přecenit. Můj pohled na perverzi je mnohem širší, vnímám ji jako obecnou dimenzi lidského psyché, jako vnitřní pokušení, které je nám všem společné.*“

Tedy je na každém jedinci, zda si své erotické fantazie splní. To koresponduje se slovy Ericha Fromma, kterého cituje i Teremová: „*Sadistické a masochistické rysy můžeme pravděpodobně najít u každého. Jedním extrémem jsou ti, jejichž celá osobnost*

je těmito rysy ovládána, na druhé straně jsou ti, pro něž sadomasochistické rysy nejsou charakteristické. Člověk může být ovládán sadistickými snahami a vědomě věří, že je motivován jen smyslem pro povinnost. Může tomu být dokonce i tak, že k žádným otevřeným sadistickým projevům nedojde, protože dotyčný své sadistické sklony dokonale potlačí, jeví se jako člověk, který vůbec sadistický není. Přesto pečlivá analýza jeho chování, fantazií, snů a gest by ukázala sadistické impulsy, jež pracují v nejhlubších vrstvách osobnosti.“ (Fromm in Teremová, 2008).

Podle Fafejty je sexualita v naší společnosti sociálně formována především na úrovni zákazu, přičemž za jistých okolností nám však společnost může sexualitu i přikazovat. Jako příklad uvádí mladé manželství, které by bez partnerské sexuality bylo považováno za nenormální (Fafejta, 2004).

V této kapitole jsme si představili, jak sexualitu chápe sociologie. A vysvětlili jsme si, jak je deviace chápána v sexualitě. V další kapitole si ještě blíže upřesníme, čemu se tato práce bude věnovat. Vysvětlíme si tedy rozdíl mezi násilnou sexuální praktikou a sexuální násilím.

2. Násilné sexuální praktiky versus sexuální násilí

Úkolem této kapitoly je ujasnit si pojmy, se kterými se bude v průběhu celé práce pracovat. Především si tedy ujasnit teoretická východiska pojmů a vyjasnit si, co je násilná sexuální praktika a co sexuální násilí.

2.1. Sexuální násilí

Nezisková organizace Rozkoš bez rizika, která se zabývá prevencí a léčbou sexuálně přenosných chorob pro osoby s rizikovým sexuálním chováním, ve svém sborníku *Sexuální násilí, proč se nikdo neptá?* upozorňuje na problematickou terminologii, kdy se některé termíny volně zaměňují, nebo se může jeden termín užívat ve více různých významech. „Výsledkem je znepřehlednění již tak širokého tématu, případně redukce sexuálního násilí na jeho nejzávažnější formy, jimiž jsou znásilnění a sexuální zneužívání.“ (Chomová in Kutálková, Kobová 2014). Ve svém příspěvku Chomová prosazuje spíše než termín „sexuální násilí“ termín „sexualizované násilí“. Podle odborníků totiž tento termín jasněji vystihuje, jak je vnímána podstata tohoto druhu

násilí. Lépe tedy ukazuje, že „jeho základem není sexuální touha, ale používání sexuality jako nástroje moci“ (Fröschl, Löw, Sopková, 2008 in Chomová in Kutálková, Kobová 2014). Sexualizované násilí totiž není jen fyzické napadení nebo kontakt, ale také jakékoliv narušování intimity, osobních hranic, kdykoliv agresor chce demonstrovat svou moc, ponížit nebo degradovat. Chomová upozorňuje, že tyto dva termíny se v české i zahraniční literatuře volně zaměňují.

Pro sexuální násilí existují různé definice. Pro ilustrování vzájemných rozdílů tu uvedu dvě, první od Světové zdravotnické organizace a další od Amerického Centra pro prevenci a kontrolu nemocí.

Světová zdravotnická organizace (WHO) definuje sexuální násilí takto: „*jakékoli sexuální jednání zahrnující pokusy o dosažení sexuálního styku, nežádoucí sexuální poznámky a návrhy, činy směřující k obchodování či jinak namířené proti sexualitě jedince, které využívají nátlak. Může být prováděno kýmkoli, nezávisle na vztahu mezi obětí a pachatelem, a v jakémkoli prostředí včetně domova a práce*“ (Jewkes, Sen, Garcia-Moreno, 2002, in Chomová in Kutálková, Kobová 2014). Podle WHO lze za sexuální násilí označit i situace, kdy druhá osoba není schopná dát k sexuálnímu aktu souhlas z jakéhokoliv důvodu (intoxikace, spánek, jazyková bariéra, ale i mentální nevyzrálost) (Chomová in Kutálková, Kobová 2014).

Americké Centrum pro prevenci a kontrolu nemocí je v definici sexuálního násilí konkrétnější. Je to „*pokus o, nebo dokonáný kontakt mezi penisem a vaginou nebo penisem a konečníkem, který zahrnuje penetraci (i nepatrnou), kontakt mezi ústy a penisem, vaginou nebo konečníkem, penetraci vaginy nebo konečníku jinou částí lidského těla nebo předmětem, přinucení k penetraci jiné osoby, úmyslný tělesný kontakt na genitálu, konečníku, tříslech, prsou, vnitřních stehnech nebo hýždích (buď přímo, nebo přes oblečení), nebo bezkontaktní činy sexuální povahy – např. voyeurismus, sexuální obtěžování (verbální či prostřednictvím chování). Všechny výše uvedené činy jsou kvalifikovány jako sexuální násilí, pokud jsou spáchány proti někomu, kdo k nim nedal souhlas, nebo je nemohl odmítnout*“ (Basile, Saltzman, 2009, in Chomová in Kutálková, Kobová, 2014). Načež ještě sexuální násilí dělí do čtyř typů a pěti kategorií.⁵

---

⁵ Toto rozdělení by přesahovalo záměr této práce, proto jen případně čtenáře odkáži na článek ve sborníku „Sexuální násilí, proč se nikdo neptá? CHOMOVÁ, Zuzana. Co je sexuální násilí?: úvod do tématu. In: KUTÁLKOVÁ, Petra (ed.) a L'ubica KOBOVÁ (ed.). Sexuální násilí: Proč se nikdo neptá?. Praha: In

Za podstatné pro kvalifikaci sexuálního násilí považují odborníci termíny „*souhlas, neschopnost souhlasu či neschopnost (nemožnost) odmítnutí oběti,*“ (Chomová in Kutálková, Kobová 2014). Americké Centrum pro prevenci a kontrolu nemocí definuje souhlas jako „*verbální či jinou zřejmou aktivitu právně nebo prakticky způsobilé oběti, kterou dává najevo svobodný souhlas se sexuálním stykem nebo kontaktem*“ (Basile, Saltzman, 2009, in Chomová, in Kutálková, Kobová, 2014). Neschopnost svobodně vyjádřit souhlas může mít tyto příčiny: věk, nemoc, postižení, spánek, vliv alkoholu nebo drog. Za nemožnost odmítnout sexuální styk či kontakt označuje tato organizace použití zbraně nebo fyzického násilí, důsledkem hrozby fyzickým násilím, nátlakem (skutečným nebo subjektivně vnímaným), zastrašováním, tlakem (nucením) nebo v situacích, kdy je zneužita autorita. (Chomová in Kutálková, Kobová 2014).

Jak je tedy z obou definic patrné, podstatou toho, aby násilné sexuální praktiky byly kvalifikované jako sexuální násilí, je to, že osoba, proti které je toto jednání namířeno, s děním nesouhlasí. V případě sexuálního násilí je deviant závislý na uspokojení svých potřeb. Tedy hledá, a když narazí na „*objekt svého zájmu, uspokojí se, bez ohledu na zájmy druhého jedince. Jde tedy o jednostranný akt jedince, který nemá své jednání pod kontrolou a následky jeho činů způsobují posttrauma a další dopady do psychiky oběti.*“ (Weiss, 2002).

Toto jednání považujeme za trestný čin a není předmětem této práce.

2.2. Násilné sexuální praktiky

Za násilné sexuální praktiky (ve smyslu BDSM) v rámci této práce budeme považovat takové činy, které jsou v souladu s principem SSC (viz příloha 2), tedy dochází k uspokojení vzájemných potřeb. Jinými slovy, všichni aktéři s děním souhlasí. (Weiss, 2005)

Protože pojmy, obvykle užívané v běžném jazyce, nejsou sjednocené a často dochází k jejich záměně nebo k nejednoznačnému výkladu, budou na následujících řádcích podrobněji popsány. Seznámíme se i s postoji českých i světových sexuologů.

2.2.1. Klinické definice BDSM dle MKN a DSM

Stanovit, co je a co není BDSM je velmi obtížné. Panuje zde značná nejednoznačnost v terminologii. Odborníci používají lékařsky – psychologické definice sadomasochismu, ale ty jsou odlišné od toho, jak se popisují lidé s touto sexuální preferencí. Jak je v médiích běžné, pojmy se různě směšují a zjednodušují.

Pro lékařské a psychologicko-psychiatrické účely se používá termín Sadomasochismus a má vlastní označení v „Mezinárodní statistické klasifikaci nemocí a přidružených zdravotních problémů“ (zkráceně také Mezinárodní klasifikace nemocí, MKN-10, mezinárodní označení je ICD) od Světové zdravotnické organizace WHO a v „Diagnostickém a statickém manuálu mentálních poruch“ (zkráceně DSM-V), vydávaném Americkou psychiatrickou společností (APA), který je podrobnější a přesnější a v roce 2013 byl aktualizován.

MKN-10 řadí sadomasochismus mezi parafilie (poruchy sexuální preference kód F65.5). Popisuje jej takto:

„Preference sexuální aktivity, která zahrnuje působení bolesti, ponížení nebo omezování osobní svobody. Jestliže subjekt raději takovou stimulaci přijímá, jde o masochismus, jestliže jí sám provádí, pak jde o sadismus. Subjekt často pociťuje sexuální vzrušení jak ze sadistických, tak masochistických aktivit.“⁶

Diagnostika dle DSM-V sadomasochismus zařazuje mezi parafilie a parafilické poruchy. Aby byl u osoby diagnostikován sexuální sadismus, musí ji sexuálně vzrušovat fyzické nebo duševní utrpení oběti, která s tímto jednáním nesouhlasí.⁷ U diagnózy sexuální masochismus je tomu naopak, tedy takovou osobu vzrušuje vlastní fyzické či psychické utrpení a ponížení (APA, 2013).

⁶MKN-10(2013) [online].2013. [cit. 2013-08-23]. Dostupné z: <http://www.uzis.cz/cz/mkn/index.html>

⁷ Ve výkladu subkultury může mít „nesouhlas“ podobu tzv. „odporu v rámci velkého konsensu“, což subkultura vykládá tak, že mezi dominantním a submisivním resp. sadistickým a masochistickým partnerem existuje „generální“ dohoda o akceptovatelných praktikách, jejichž součástí je společně sdílená shoda o tom, že některá z těchto praktik, jakkoliv akceptovaná může být natolik intenzivně nepříjemná, že při realizaci vyvolá projevy odporu nebo nesouhlasu u submisivního resp. masochistického partnera. Tento submisivní/masochistický partner souhlasí, aby takový jeho nesouhlas nebo odpor byl překonán. Pro řadu submisivně či masochisticky orientovaných jedinců je překonávání jejich odporu součástí toho, co je na BDSM praktikách vzrušuje.

Za třináct let, které uplynuly mezi vydáním DSM-IV a DSM-V se názor na diagnostiku tohoto druhu chování posunul v tom smyslu, že samotná parafilie již není považována za diagnózu a za lékařský problém hodný léčení se považuje pouze v případě, že svému nositeli způsobuje další problémy, především v jeho osobním prožívání sexuální identity nebo v sociálních vztazích (APA, 2013).

Jako diagnóza se tedy parafilická porucha nově stanovuje pouze u toho, kdo nejenže jeví objektivní příznaky parafilie, ale zároveň – a to je nutná podmínka pro diagnózu a tedy pro „chorobu“ v medicínském smyslu – mu parafilie působí zdravotní nebo sociální problémy, případně představuje nebezpečí pro něho nebo pro okolí.

Eo ipso deviant vyrovnaný a spokojený se svou sexuální orientací nemůže být diagnostikován jako „úchyl“. Vymezení rozdílu mezi parafilii a parafilickou poruchou zachovává nedotčeny všechny rozdíly mezi obvyklým a neobvyklým sexuálním chováním, které mohou být důležité pro zkoumání nebo pro osoby, mající neobvyklé sexuální preference, ale bez automatického nálepkování neobvyklého sexuálního chování jako psychopatologického.

Tato změna úhlu pohledu se odráží jak v diagnostických kritériích (pro určení diagnózy je nutno u subjektu shledat jak samotnou parafilii, tak negativní zdravotní či sociální následky této parafilie), tak v terminologii, která předchází diagnózu, nazývanou dle konkrétní parafilie, přejmenovává na současnou „parafilní poruchu“, což například znamená, že diagnóza „pedofilie“ dle DSM-IV přechází podle DSM-V v diagnózu „pedofilní porucha“. ⁸ Ve vztahu k tématu této práce považuji posun v terminologii za symptomatický pro vnímání menšinových sexuálních praktik, což bude dále podrobněji pojednáno.

2.3. Klinické definice používané v ČR podle autorů

2.3.1. Prof. PhDr. Petr Weiss, Ph.D., DSc.

Sadistu vzrušuje fyzické a duševní utrpení oběti a pocit, že je oběť absolutně v jeho moci (Weiss, 2002). Masochistu vzruší jeho totální odevzdání se partnerovi a vlastní ponížení či utrpení (ibid.). Přičemž obě tyto sexuální variace se mohou u jednoho

---

⁸ Americká psychiatrická společnost. 2013. *Highlights of Changes from DSM-IVTR to DSM-5* [online]. In: [cit. 2014-05-14]. Dostupné z: <http://www.dsm5.org/Documents/changes%20from%20dsm-iv-tr%20to%20dsm-5.pdf> – volný překlad – P. F. Chudoba

jedince vyskytovat společně. Pak Weiss hovoří o sadomasochismu. Weiss ve svých pracích nejčastěji používá pojem partnerský sadomasochismus. Označuje tak sexuální aktivity heterosexuálů a homosexuálů, kteří s konáním svého protějšku souhlasí a neprožívají přitom pocity studu a viny. Přičemž nevyklučuje, že jeden ze zúčastněných tak činí jen proto, aby vyhověl svému partnerovi.

Pokud je tato sexuální variace mířena proti dětem a mládeži používá Weiss termín pseudopedagogický sadismus. Pojmem fetišistický sadismus je variace, kdy je osoba eroticky fascinována různými předměty (typicky: spodní prádlo, boty na vysokém podpatku, lékařské rekvizity, latex, kůže...). Ideatorní sadismus je, pokud se jedná pouze o erotické představy. Weiss ve své práci důsledně odděluje sadismus a patologickou sexuální agresivitu, kdy je sadista vzrušen a uspokojen překonáním odporu objektu svého sexuálního zájmu.

2.3.2. Doc. MUDr. Jaroslav Zvěřina, CSc.

U sadistů vidí předmětem sexuálního zájmu agresí a hostilitu, a vše, co s agresí souvisí. Ve své práci též používá termíny sadismus fetišistický, pseudopedagogický a agresivní (útočný), u Weisse označovaný jako patologická sexuální agresivita. Masochistu definuje Zvěřina jako osobu eroticky fascinovanou agresí namířenou proti své osobě (Zvěřina, 2003).

2.3.3. MUDr. Slavoj Brichcín

Pro úplnost zmiňuji ještě popularizační zjednodušení ve vyjádřeních primáře Brichcína (1996) ve vyjádřeních pro média, v nichž Brichcín rozlišuje mezi „*úchylkou*“ a „*úchylným chováním*“ v tom smyslu, že „*opravdový úchyl*“ je fixován výhradně na svůj předmět nebo způsob sexuality, zatímco škála sexuálních zájmů osoby „*úchylným chováním*“ může být širší a zahrnovat jak akceptované, tak prohibované způsoby sexuálního chování. Tento vynikající lékař ovšem pracoval převážně s deviantními delikventy, jimž se věnoval i v bohnické léčebně.

2.4. Sadomasochismus jako subkultura

Subkultura sadomasochistů existuje i v České republice. Není jednotná, ale značně rozštěpená. Mezi jednotlivými členy existují v některých případech dokonce animozity kvůli druhu sexuální odchylky. V praxi to znamená, že spankeři (pozn.: ti kteří dosahují sexuálního vzrušení prostřednictvím bití) často nechápou ponyplay (pozn.:

erotická představa, že je člověk kuň a je s ním i tak zacházeno), ale to nevyklučuje ani to, že se tyto praktiky u jedinců kumulují (spanker má zároveň rád ponyplay).

Osoby BDSM pozitivní se více začaly sdružovat vlivem rozšíření Internetu, který jim poskytuje větší subjektivní pocit anonymity. Paradoxně se zachoval zvyk shromažďovat se i fyzicky. V rámci pořádaných workshopů nebo srazů se sice zachovává jistá anonymita jedince, ale lidé zevnitř subkultury se často stýkají i v běžném životě. Snahou je zachovat jistá bezpečnostní pravidla a například důsledně používat uvnitř komunity oslovení přezdívkou, kdežto na veřejnosti užívat pouze občanské jméno, je-li toto jméno známo. Po rozmachu Facebooku však často do pozadí ustoupila i internetová anonymita.

Většina těchto osob se nepovažuje za „úchylné“, ale svou deviaci považují za zpestření svého sexuálního života. To ze své praxe potvrzuje i PhDr. Lenka Teremová, česká psychologka, popularizátorka otevřeného přístupu k [BDSM](#) a profesionální domina. *„Pokud jsou tito lidé schopni normálního sexu a deviantní sexuální praktiky používají pouze jen jako psychický ventil jednou za čas, pak sami sebe hodnotí jako „normální“. Za „deviantní“ se považují tehdy, pokud nejsou schopni vzrušit se jiným způsobem, než deviantním chováním (ať už jde o fetišismus, nebo BDSM praktiky) a „normální sexuální chování“ u nich nevyvolá sexuální vzrušení. Potom svoji sexualitu kvalifikují jako problematickou (tedy v případě, že nemají stejně orientovanou partnerku).“*

Důraz je v této subkultuře kladen především na heslo *Safe & Sane & Consensual* (Co se děje musí být bezpečné a s konáním musí souhlasit všichni zúčastnění) a také na dodržování platných zákonů ČR. Část lidí aktivních v subkultuře BDSM je i mediálně aktivních.

2.4.1. Vlastní definice subkultury

Výše uvedené definice jsou však definice užívané odbornými pracovníky. Jozífková (2007) se navíc zabývala terminologií, kterou sama pro sebe používá subkultura sadomasochistů. Ta klade především důraz na konsenzualitu (s konáním musí souhlasit všichni zúčastnění) a v jejich pojetí jde pouze o symbolickou nebo „příjemnou“ bolest. Nutno však zdůraznit, že tuto definici používají především osoby, které nepožádaly o lékařskou pomoc. Výše uvedené lékařské definice podle Jozífkové (2007)

nutně vychází z klinických poznatků, tedy reflektují především případy patologické (trestných činy) a osob, které o odbornou pomoc požádaly.

V subkultuře sadomasochistů se nejčastěji vyskytuje termín BDSM, který ukrývá celou řadu sadomasochistických aktivit. Jde o akronym složený z *B&D (bondage & discipline = svazování a disciplína)*, *D&S (domination & submission = dominance a submisivita)* a *S&M (sadism & masochism = sadismus a masochismus)* (Seiler, 2010).

2.5. Diagnóza versus alternativa

V posledních letech čelí odborná definice sadismu a masochismu četné kritice. Weinberg (2006) upozorňuje, že medicínští pracovníci znají sadismus a masochismus především jako patologické a extrémní případy (vychází ze Sadeho či Sachera Masocha) a z toho, jak jej ve své době popsali Freud a Krafft Ebing. Přesto se však tyto definice i úhel pohledu v psychoanalýze stále využívají.

Lze očekávat, že v brzké době dojde k přehodnocení MKN na celosvětové úrovni (aktualizace je plánována na rok 2015) a sadomasochismus bude zřejmě vyjmut ze seznamu deviací (Jozífková 2011). Protože MKN si mohou jednotlivé země přizpůsobit, existují již případy, kdy se tak stalo. Mezi takové patří skandinávské země: Dánsko (1995), Švédsko (2009), Norsko (2010) a Finsko (2011⁹). V nich není sadomasochismus deviací, ale je považován za alternativní sexuální chování (Jozífková, 2011).

Toto tedy byla teoretická východiska práce a nyní přistoupíme už k vlastnímu obrazu sexuality ve společnosti.

3. Sociální konstrukce reality

V této práci budeme vycházet především z teorie sociální konstrukce reality Bergera a Luckmana. Autoři předpokládají, že každodenní život se jeví jako realita. Tu si lidé vykládají nějakým způsobem, který pro ně má subjektivní význam jako logicky uspořádaný svět. Tento svět pramení z myšlenek a činností lidí a jimi je také jako reálný udržován. Realitu každodenního života lidé vnímají jako realitu uspořádanou. Její jevy se

---

⁹ Transvestism is no longer a disease in Finland. 2011. *Helsingin Sanomat* [online]. [cit. 2013-08-23]. Dostupné z: <http://www.hs.fi/english/article/Transvestism+is+no+longer+a+disease+in+Finland/1135266192528>

pak dějí ve vzorcích, které se nám zdají být nezávislé, a které na naši interpretaci působí. (Berger, Luckmann, 1999).

Typizací habitualizovaných činností dochází k institucionalizaci. Instituce se dále vyznačují dvěma vlastnostmi – mají svou historii a řídí lidské chování. Musí se však zdůraznit, že objektivita světa institucí, i když se tento svět jeví jedinci věrohodně, je objektivitou, kterou vymyslel a vytvořil člověk. Objektivizací se pak nazývá proces, kdy externalizované produkty lidské činnosti získávají objektivní povahu. Společnost je tedy objektivní realitou. (Berger, Luckmann, 1999). Zajímavé je, že člověk může vytvořit nějaký svět a pak ho vnímat jinak než jako lidský výtvar.

Legitimizace je pak způsob, jak svět institucí objasnit. *„Legitimizace vysvětluje institucionální řád tak, že jeho praktickým imperativům dodává normativní důstojnost. Je důležité si uvědomit, že legitimizace má kognitivní normativní charakter. Jinými slovy, legitimizace není jen záležitostí hodnot. Vždy s sebou nese také vědění“* (Berger, Luckmann 1999).

Obraz sexuality, jejíž součástí jsou i násilné sexuální praktiky, je také výsledkem procesu sociální konstrukce reality. Následující kapitola je tedy věnována tomu, jak je sexualita sociálně konstruována.

3.1. Sociální konstrukce sexuality

Každá společnost stojí na institucionalizaci sexuality. Sexuální uspořádání je dáno institucemi sňatku, manželství a rodiny (Fafejta, 2004). Jak bylo uvedeno v předchozí kapitole, základními kameny každé společnosti jsou zákazy, předpisy a příkazy, které upravují sexuální život mezi muži a ženami. (tamtéž).

„Pohlavní pud, jeden z „přirozených“ lidských pudů, sklonů a tendencí, byl a je pudem zřetelně, jednoznačně a rozhodně *nejsociálnějším*“ (Baumann, 2013). Zastáncem pudovosti sexuality byl především psychoanalytik Sigmund Freud. Ten sexualitu chápal jako „silný animální pud, který je neoddělitelnou součástí osobnosti člověka a každý se s ním musí vypořádávat“ (Fafejta, 2004).

Na přirozenost sexuálních pudů lze nahlížet ze tří pohledů. Může to být biologický determinismus, druhým pohledem je sociální konstruktivismus a mezi nimi se pak nachází třetí pohled - sociobiologický.

Biologický determinismu říká, že to nejdůležitější, co jsme zdědili po svých předcích je schopnost rozmnožovat se a rozdíly mezi muži a ženami jsou biologicky podmíněné. Toto hledisko však není teoretickým východiskem této práce.

Východiskem této práce není ani sociobiologický pohled, který sexualitě přiznává větší roli než jen biologickou, ale stále je pro něj významnější genetika (Weiss, 2004).

Pro tuto práci je určující teorie sociálního konstruktivismu. Nejvýznamnějším autorem této teorie je Foucault, jehož základní teze vychází z toho, že sexualita je „*vykonstruovaná zkušenostní kategorie, která má historický a sociální a kulturní původ*“ (...) (Spargo, 2001). Na rozdílnost přístupů různých civilizací už upozorňuje Foucault (1997). Přístup euroamerické civilizace k sexualitě označuje termínem „*Scientia sexualis*“ a sexualitu kultur východní Asie, muslimsko-arabské či antické společnosti označuje jako „*ars erotica*“.

Přístup „*Scientia sexualis*“ se vyznačuje tím, že to, jak má vypadat „správná a „zdravá“ sexualita určuje věda. Výsledkem této formy sexuality má být reprodukce zdravé populace. Rozkoš je opomíjena. (Fafejta, 2004). Naopak „*ars erotica*“ je umění slasti. Mezi oběma typy vědění panují odlišnosti. Vědecká sexualita se zaobírá „*racionálním poznáním*“. Jde o odhalení objektivní pravdy o sexualitě, které platí pro všechny a jsou i pro všechny závazné. Individualita jedince není důležitá. (Fafejta, 2004). „*Člověk se má podřídít normám zdravé sexuality, a pokud toho není schopen, jeho sexuální jednání je prohlášeno za patologické nebo perverzní a musí být buď léčen, či potrestán, popřípadě obojí.*“ (tamtéž) Naopak v „*umění erotiky*“ je hlavní získání vyšších dovedností. „*V evropském pojetí se jedinec podřizuje poznání: poznání má nad ním moc. Foucault přímo používá sousloví **moc – vědění**, ve kterém moc a vědění nelze oddělit a odlišit.*“ (Fafejta, 2004) Společnost má právo sexualitu jedince zkoumat jako deviantní, pokud se tomu nepodřizuje. (Fafejta, 2004)

V průběhu let se toto smýšlení měnilo. V 19. století byla věda přesvědčená, že pokud sexualita nevede k reprodukci, tak je to plýtvání energií a organismus to oslabuje. 20. století je pro změnu charakterizováno Freudovou teorií o tom, že potlačování sexuality jedince vede ke vzniku neuróz. (Freud, 1997)

K dalšímu posunu ve smýšlení o sexualitě došlo v 60. letech 20. století, kdy se na trhu objevila hormonální antikoncepce a žena získala kontrolu nad svou sexualitou a

protože nehrozilo nechtěné otěhotnění, mohla se oddávat i slasti. (Janiš, 2004) „...*Příběh o osvobození sexuality by nebyl úplný, kdybychom do něj nezahrnuli šíření nemoci AIDS, které v západním světě začalo v polovině 80. let 20. století. Ironií osudu byl jednou z prvních známých obětí této choroby sám Michel Foucault. Skutečně prorocká je jeho věta z prvního dílu Dějin sexuality: „Sex stojí za to, aby se pro něj umíralo.“ ...*“ (Fafejta, 2004). S hrozbou AIDS, ale i jiných pohlavních nemocí, se tak pojí další posun ve smýšlení o sexualitě, a to volání po bezpečném sexu, sexuální zdrženlivosti a větší zodpovědnosti ve výběru partnerů. Pak lze sex považovat za zdroj zábavy a rozkoše (Fafejta, 2004)

K tomu dochází na přelomu 20. a 21. století, kdy zapovězenou rozkoš nahrazuje zodpovědná: „bezpečný sex“. A dochází i ke změnám v sexuálních scénářích. Nejmarkantněji je to asi viditelné u pornomateriálů, ve kterých se objevuje soulož s kondomem, která dříve mohla na někoho působit až asexuálně. Odrazilo se to i ve společnosti, která k sexu přistupuje zodpovědněji a klesá počet těhotenství - chtěných i nechtěných a s tím klesá i počet potratů (Kačerová, 2011).

Jak je tedy z obsahu této kapitoly patrné, sociální konstrukce sexuality se zabývá proměnou sexuálního chování v průběhu času. Teoreticky tento koncept vychází ze sociologie, antropologie, psychoanalýzy a nové sociální historie. Biologický determinismus je podružný a předmětem jejich zkoumání jsou proměny sexuálních forem, ideologií, identity a chování (Weeks, 2010). Přesto však nelze biologii zcela opominout. Beasley (2005) upozorňuje, že tělo nás přece jen v lecčems limituje. A tady se naráží na limity sociálního konstruktivismu. Beasley konkrétně zmiňuje tři slabiny.

Sociální konstruktivismus podle něj může vést k voluntarismu, takže se sexualita může jevit pouze jako „kognitivní záležitost dobrovolné volby“. Další slabinou je právě to, že ani vliv biologie nelze vynechat. A tím nejdůležitějším jsou otázky: jak lze vůbec konstruovat analýzu sexuality napříč časem a místem? Co je to vůbec sexualita? A odpovědi na tyto otázky jsou někdy plné konfliktů a jistotu nám nepřinesou. (Beasley, 2005).

Jak jsme si na předchozích stránkách ukázali, spočívá sociální realita ve vlastní reprodukci. Tuto reprezentaci také mohou zprostředkovávat média. Jak a jakými principy média konstruují realitu?

3.2. Mediální konstrukce reality

Jedním z hlavních prostředků, skrze které je sociální realita konstruována, jsou právě média. Mezi médii a ostatními institucemi existuje neustálý vztah a tyto se navzájem ovlivňují. Média se podílejí na socializaci člověka a ovlivňují jeho chování a významně ovlivňují také veřejné mínění (Giddens, 1999).

Média jsou tedy tvůrcem reality, a to zejména pro budoucí generace, které přibírají již vytvořený obraz. „*Média patří k základním institucím podílejících se na ustavování společenského řádu a dané společenské uspořádání stvrzují jako dané.*“ (Berger, Luckmann 1999:40) Stejně jako lidé i média interagují se svým prostředím a jsou v podstatě závislá na společnosti, v níž působí a která určuje a omezuje rozsah jejich činností. (McQuail 2002).

Díky svému společenskému postavení a širokému záběru nastupují média na místo tradičních struktur zajišťujících sociální kontrolu a udržují a posilují dominantní verzi symbolického světa. Jedinci a skupiny zastávající odlišné verze symbolického světa a poskytující tedy i alternativní definice reality, vnímají média jako hrozbu pro daný sociální řád.

Ve své práci předpokládám, že pod vlivem společenských změn po roce 1989 došlo i ke změnám v prezentaci sexuality. S tím souvisí i posun mediálního obrazu násilných sexuálních praktik směrem k toleranci a popřípadě i k přijetí deviací jako společensky sice odchylných, ale stále tolerovatelných jevů. Změna mediálního obrazu souvisí i s působením médií na společnost.

3.3. Různé způsoby práce médií se sociální realitou

3.3.1. Mediální reprezentace a stereotyp

Média mají sklon určité lidi, sociální skupiny, představy a události mediovat jistým ustáleným způsobem, čímž tvoří jejich mediální prezentaci (Trampota, 2006). Pro účely této práce lze předpokládat, že média mají sklon vytvářet určitou mediální reprezentaci o násilných sexuálních praktikách. Například že je toto téma něco, o čem se ve společnosti nemluví.

Reprezentace tématu je to, jak prostřednictvím médií publikum vnímá dané téma. Analýzy reprezentace vychází z představy, že média skutečnost nezrcadlí, ale její verze závisí na pozicích, zájmech a cílech těch, kteří o skutečnosti informují (Trampota, 2006). Reprezentace skutečnosti se tak může značnou měrou odlišovat od reality.

V reprezentaci také určitou roli hraje kontext, v jakém je téma zobrazováno. „*Rekontextualizací může být například vybírání a řazení promluv aktérů zprávy a jejich uspořádání za sebe, jako by šlo o reakce jedné promluvy na druhou (ačkoli při její produkci aktéři nemuseli tušit, kdo jiný bude ve zprávě promlouvat a co bude říkat).*“ (Trampota 2006).

Podle Halla (1997) je reprezentace vytvářením významu pojmu v myslích publika pomocí jazyka. Tedy jde o spojení pojmu s jazykem, a to nám umožňuje odkazovat k reálnému světu, plnému objektů, lidí a událostí. Existují tři přístupy jak vysvětlit fungování reprezentace významu pomocí použití jazyka. Hall tyto přístupy pojmenoval reflektivní, intencionální a konstruktivistický.

Konstruktivistický způsob nad oběma předchozími způsoby vítězí. Připouští, že publikum si samo konstruuje význam za použití reprezentačního systému – pojmů a znaků. Podle konstruktivistů v rámci reprezentace používáme znaky seskupené do jazyků různých druhů, a jejich prostřednictvím komunikujeme s ostatním. Pojmy, formované v myšlenkách uspořádávají svět do smysluplných kategorií (Hall, 1997).

Reprezentací tak v mediálních studiích rozumíme proces, kdy jsou abstraktním ideologickým pojmům přiřazovány konkrétní podoby. Reprezentací skutečnosti je tak tedy takové mediální sdělení, které ve své konkrétní podobě odpovídá ideologiím platným v dané společnosti. Média umožňují masivní sdělení skutečností a její reprezentaci. Reprezentované skutečnosti lidé neustále ve svých myslích třídí a vyhodnocují a poté zařazují do různých kategorií. Ty však nejsou příliš rozsáhlé a jsou strnulé (Jiráček, Köpplová, 2007).

Dva rozdílné přístupy k medializaci zmínil Winfried Schulz. Mluví o „*kopernikovské a ptolemaiovské logice pojetí médií. Každý z nich představuje rozdílné pojetí vlivu masových médií na sociální realitu.*“ (Reifová, 2004)

Ptolemaiovský se vyznačuje vysokou mírou objektivit a co nejvěrnějším zobrazením reality. Média jsou tedy chápána jako zrcadla společnosti. Toto zrcadlení

může být záměrně pokřiveno – ale realita je stále dostupná „*Podle Ptolemaiovské logiky nic nebrání objektivnímu přenosu skutečnosti prostřednictvím masových médií, neboť tato skutečnost neproblematicky existuje*“ (Reifová, 2004). Tuto logiku též označujeme za reflexivní teorii. Média stojí vně a proces sociální konstrukce reality jen reflektují. Jsou to nezávislí zprostředkovatelé, ale mohou být ovlivněny mocenskými skupinami.

Ti, kdo používají kopernikovskou logiku, naopak věří, že realita není dostupná, ale je až výsledkem komunikace. Média jsou tedy v procesu percepce sociální reality aktivní a pokřívání reality chápou jako zákonité a vyplývající z podstaty masové komunikace. V jejich podání „*vzniká realita až jako intersubjektivní dohoda na tom, co budeme za realitu považovat*“ (Reifová, 2004). V rámci kopernikovské logiky existují dva proudy – umírněný a radikální. Rozdíl mezi nimi je ten, že radikální zcela ignoruje existenci vnější reality, kdežto ten umírněný ji připouští. (tamtéž)¹⁰ Toto pojetí mediální logiky vychází z konstruktivistického paradigmatu a je i podstatou této práce.

Realita je tedy konstruována prostřednictvím médií. V souvislosti s tématem, jakým se tato práce zabývá, je na místě zmínit i princip spirály mlčení.

3.3.2. Spirála mlčení

Jedná se o princip, který popsala v 70. letech minulého století německá socioložka Elisabeth Noelle-Neumann v souvislosti s veřejným míněním, ale tento koncept hraje i důležitou roli v mediální konstrukci reality (Nečas in Socioweb, 2009). Teorie spirály mlčení říká, že lidé mají tendenci se při hodnocení kontroverzních témat často přiklánět na stranu převažujícího názoru (ať už skutečného nebo domnělého), protože mají strach své méně menšinové stanovisko prezentovat. Mohou o svém stanovisku pochybovat a časem od něj mohou zcela upustit (Noele-Neumann, 1993).

Podobným způsobem se mohou chovat média i v souvislosti s prezentací násilných sexuálních praktik. Média mají tendenci od sebe „opisovat“ Pokud jedno medium přijde s určitou informací, chtějí ji mít i jeho konkurenti. Tak se však informace zachovává i napříč medii a zpravidla se zachovává i její interpretace. Přijít v rámci mediálního diskursu s novým pohledem na informaci by se nemuselo setkat se zájmem příjemců, a tak se další média drží osvědčeného způsobu prezentace problematiky. Pokud

---

¹⁰ Umírněný směr je reprezentován například Schulzem, Noelle-Neumann nebo McCombsem a Shawem. Ten radikální představují například Luhman a Baudrillard.

by tedy v médiích byli devianti a úchylové prezentováni jen jako společensky nebezpeční jedinci, lze předpokládat, že by společnost brzy nabyla stejného dojmu.

Burton s Jirákem to dále vysvětlují „*Reprezentace se vztahují jak k médiím (způsob předvedení), tak k publiku (způsob přijetí)*“ (Burton, Jirák, 2001). Ustálené formy reprezentace, tak médiím umožňují zkracování a publiku usnadňují porozumění hlavnímu významu události (Trampota, 2006). Pokud nemá publikum vlastní zkušenost s jevem, má tendenci za skutečnost považovat to jak jej zobrazují média (Jirák, Köpplová, 2007).

3.3.3. Způsoby zobrazení

Zobrazení mají své ustálené způsoby a podle jejich vztahu k realitě rozlišujeme různé úrovně reprezentace, patří mezi ně také **typ, archetyp a stereotyp**. Liší jinou intenzitou ustálenosti vazby mezi reprezentovaným a popisovaným a vztahem mezi popisovaným a reálným (tamtéž).

Typ

Jde o opakovanou prezentaci určitého jevu se zdůrazněním určité opakované vlastnosti (atributu) i ve spojení s dalšími představiteli tohoto typu. U prezentace subjektu je tak potlačena jeho individualita. Typizace se týká i situací a způsobů, jakými jsou zobrazovány (tamtéž). Typickým znázorněním dominy je výrazně nalíčená žena v kožených šatech s bičíkem v ruce.

Archetyp

Opakovaná reprezentace jevu, která je v dané kultuře hluboce zakořeněna. Týká se nejčastěji základních hodnot a principů společnosti (život, smrt, dobro, zlo). (tamtéž). Archetypem, se kterým se můžeme setkat v rámci medializace násilných sexuálních praktik je třeba zlá domina, která využívá utápnutého nesebevědomého muže jako otroka, subinka jako žena, se kterou si její pán může dělat, co chce.

Stereotyp

Reprezentace jevu je zjednodušená a zkreslená a kontinuálně se objevuje v médiích delší dobu. „*Stereotypem¹¹ se rozumí sociální klasifikace určitých skupin a jejich reprezentace pomocí zjednodušených, neověřitelných, zobecňujících znaků, jež výslovně*

---

¹¹ Samotný výraz použil poprvé Walter Lippmann v roce 1922, pojmenoval tak „obrazy v našich hlavách“ vztahující se k ostatním lidem (Jirák, Köpplová, 2006)

či nepřímo představují soubor hodnot, soudů a předpokladů týkajících se chování takových skupin, jejich vlastností, minulosti vývoje.“ (Jiráková a Köpplová, 2006).

Stereotypy ve zpravodajství jsou vynuceny limitací prostoru a potřebou rychle a stručně charakterizovat aktéry události. Je to výsledek složitosti sociálních vztahů, „nikoli inklinace jednotlivce“ (Trampota, 2006). Za typické stereotypní zobrazení skutečnosti lze považovat například situaci, kdy většina populace předpokládá, že obětí domácího násilí je většinou žena a že se mu žena neumí vzepřít.

Stereotypy k sociální konstrukci reality patří, usnadňují publiku orientaci ve světě. Jejich nutnou negativitou je však to, že napomáhají vzniku předsudků. „V některých případech může stereotypní reprezentace souviset s převládající ideologií společnosti“ (tamtéž).

3.3.4. Mechanismy konstrukce mediální reality

V předchozí kapitole jsme si vysvětlili, že v sociální konstrukci reality hrají média významnou roli, protože nám definuje podobu reality, se kterou jsme se zatím nesetkali. Jedním z možných mechanismů je například agenda setting.

3.3.4.1. Agenda setting

Média určují, která témata budou považována ve společnosti za důležitá, o kterých se bude mluvit, a která budou naopak potlačena, a to případně až na úroveň „diskursu mlčení“ (Foucault, 1999). „(...) média nemusejí být schopna určovat, co si lidé mají myslet, ale jsou úspěšná v určování, o čem mají přemýšlet.“ (Cohen, 1963 in Trampota, 2006) Tento proces nastolování témat nazýváme agenda setting (Trampota, 2006).

Podle McNaira (2004) vychází agenda setting z představy, že žurnalistika má moc zvýrazňovat problémy na veřejnosti a tím jim tedy i dodat významnější postavení. Tato teorie vychází ze zkoumání americké prezidentské předvolební kampaně v roce 1968. Autory jsou američtí mediologové Donald Shaw a Maxwell McCombs. Ve své studii zkoumali vztah mezi zastoupením témat v médiích v rámci kampaně, a jak jejich důležitost vnímá veřejnost.¹² Tato studie odhalila významnou souvislost mezi tematickým obsahem médií a představami voličů o důležitosti témat. Protože však měla studie metodické nedostatky (zkoumala pouze nerozhodnuté voliče), mediologové svou studii s

---

¹²Chapel Hill Study

přesnější metodikou zopakovali při dalších prezidentských volbách v roce 1972¹³. A své poznatky z první studie tak prokázali (Trampota, 2006).

Podstatou agenda settingu je „*přesvědčení, že masová média výběrem (ať už záměrným či nezáměrným) ovlivňují míru důležitosti, jakou těmto tématům přikládá veřejnost*“ (Nečas, 2007).

3.3.4.2. Gatekeeping

Proces, při kterém jsou vybírána témata zajímavá pro jednotlivá media, se nazývá gatekeeping. Buď je tato činnost svěřena určité osobě (gatekeeper), nebo je již obsažena v institučních a ideologických pravidlech jednotlivých mediálních organizací (McQuail, 2002).

Selekce témat a událostí je v organizaci ovlivněna mezilidskými, hierarchickými vztahy v organizaci, vlastnickou strukturou, pracovními zvyky a mediální rutinou, pravidly provozu či technickými možnostmi média (Jirák, Köpplová, 2003). Do určité míry je rozhodnutí gatekeepera, zda lze toto téma do vydání zařadit, ovlivněno i subjektivně. A to jeho osobními názory, zaměřením média, ale také například mírou zajímavosti tématu pro gatekeepera osobně.

Proces gatekeepingu je však také ovlivňován v mimomediální rovině. A to různými sociálními skupinami, informačními zdroji, PR agenturami, inzerenty, zákonodárci či samotnými čtenáři. Kromě těchto faktorů je také gatekeeping do určité míry ovlivněn i ideologií pramenící ze sociálního a politického uspořádání společnosti a odráží tak její primární hodnoty (Shoemakerová, Reese, 1991). V tom, co je tedy obsahem mediovaných sdělení je patrný odraz postojů, producentů sdělení, preferencí čtenářů i stanovisek společnosti jako celku (Croteau, Hoynes, 2000 in Jirák, Köpplová, 2003).

Gatekeeping však sám o sobě nevysvětluje, proč jsou určitá témata mediálně zajímavá (Trampota, 2006). Tím se zabývá až teorie zpravodajských hodnot (viz dále).

Gatekeeping a agenda setting spolu souvisí a podle DeFleura a Everetta (1996) tak lze vysvětlit i to, proč jsou některá témata v médiích upřednostňována a jiná naopak

---

¹³Charlotte Study

opomíjena, a proč je různým tématům společností přisuzována rozličná míra důležitosti. Media však nepřikazují, co si mají lidé myslet, ale o čem mají přemýšlet.

3.3.4.3. Framing (rámování) a mediální rámce

Na rozdíl od agenda settingu, který určuje, jaká témata se v médiích objeví, framing (rámování) nastoluje způsob, jak budou média na určité téma nahlížet (Trampota, 2006).

Mediální sdělení tak již nešíří jen obsah, ale výběrem určitých aspektů už předurčuje, jak bude příjemce toto sdělení vnímat. Framing umožňuje médiím složitá témata zjednodušit tak, aby jim každý porozuměl (Scheufele a Tewskbury, 2007).

Teorie rámování se v posledních dvou desetiletích stala jednou z nejoblíbenějších metod zkoumání účinků médií (Reese, 2003; Weaver, 2007). Její původ je však spojován s kognitivní a sociální psychologií. Základní myšlenkou teorie rámování je pochopení, jakým způsobem je událost, ale i osoba, uchopena a v médiích prezentována. Co je v médiích zdůrazněno a co naopak potlačeno. (Sedláková, 2014)

Za „otce myšlenky“ využití konceptu rámování na poli sociologie lze označit sociologa Ervinga Goffmana (Reese, 2003). Ten rámce použil v sedmdesátých letech ve své studii, kde sledoval, jak lidé vnímají sociální realitu, ve které žijí. Rámce definoval Goffman (1974) takto: „*Předpokládám, že definice situací jsou postaveny na principech organizace, která řídí dění o našem subjektivním vnímání. Rámec je tedy výrazem, který používám k popisu těchto základních prvků, které dokáži identifikovat*“.

Todd Gitlin v popisu levicového hnutí rámce specifikoval jako „princip selekce, zdůraznění a prezentace,“ rámec je „teorie o tom co existuje, co se děje, a co je důležité“ (Gitlin 1980).

V mediálních studiích je průkopníkem teorie rámcování především Robert E. Entman. Specifikoval dvě roviny rámců zpráv - myšlenkové zpracování informací a znaky zprávy (například rámec studené války). (Entman, 1991)

Rámce mohou být platné napříč médii i časem. Utváří je kromě použitých slov, hesel a metafor například i mimotextové složky, jako jsou obrazy, symboly, koncepty, které se trvale nachází ve vyprávění. Opakováním, zdůrazňováním slov i obrazů nebo naopak jejich upozadováním a vylučováním se rámce stanou znatelné a pochopitelné.

Zvýraznění určitého rámce je výsledkem působení sdělení na čtenáře. Rámce nejsou tedy univerzální, ale většinou je jejich působení na publikum podobné. (Entman, 1991)

Entmanova definice rámcování je tato: „*Rámovat znamená vybírat některé aspekty z vnímané reality a dávat jim důležitost v komunikovaném textu, tak aby obsahovaly definici problému, kauzální interpretaci, morální hodnocení nebo jejich řešení.*“ (Entman, 1993)

Tankard (2001) definuje rámcování jako „selektování, zdůraznění, zamlčení a komentování.“

Obě výše uvedené definice potvrzují i diskurs sexuality, tak jak o něm mluvil Foucault v Dějinách sexuality (1999): „*Podstatné tedy není (přinejmenším v první instanci) ani tak vědět, říká-li se sexu ano, či ne, nebo formulují-li se zákazy nebo povolení, potvrzuje-li se jeho důležitost či popírají-li se jeho účinky, zcudňují či nezcudňují-li se slova, která slouží k jeho označení, nýbrž brát v úvahu fakt, že se o něm mluví, kdo o něm mluví, místa a hlediska, z nichž se o něm mluví, instituce, které toto mluvení podněcují, které shromažďují a distribuují to, co se o něm říká.*“ (srov. Fafejta, 2004).

To znamená, že v citovaném textu je kladen důraz na způsoby, jakými se událost a sdělení dostávají do diskurzu, tedy na to, jakým způsobem je zarámována (Šudrich, 2014).

Pro zjišťování účinků médií se rámování používá od 80. let. V pozdějších letech se o rámování začalo mluvit i jako o způsobu, kterým se tvoří mediální obsahy a jaký pravděpodobný dopad mohou mít na příjemce sdělení. Rámování už tak není jen výzkumná metoda, ale i proces, který lze rozpoznat ve všech fázích vznikání i vnímání mediálních textů. Tento široký záběr aspektů s sebou však přináší i problém v definici a metodologii. Ve stati Framing as a Theory of Media Effects na to upozornil A. Dietram Scheufele. „*Analýza rámcování není plnohodnotné teoretické paradigma, ani nemá koherentní metodologický dosah. Analýza rámců je spíše výčtem různých a někdy nesouvisejících metod analýzy diskurzu.*“ (Scheufele, 1999).

Maher (2001) dále poukazuje na problém jak zjistit, jakým způsobem se rámce měřily. Protože rámce jsou charakterizovány spíše nevyslovenými, než otevřenými rysy a je také problém zjistit, jak se ve sdělení objevily.

Proces rámování úzce souvisí s procesem nastolování agendy, který je vysvětlen výše. Témata mohou být zarámována již na začátku vzniku komunikované události, ale také může být tento proces nastartován později. A rámování nemusí na všechny stejně působit. (McCombs, 2009).

V rámci analýzy textů se tak dá sledovat, jak k rámování dochází, zkoumat konkrétní mediální text nebo zjišťovat zda a jak jsou mediální rámce reflektovány ve veřejné nebo politické sféře (McCombs, 2009)

Rámování a nastolování agendy mají společný cíl – posuzovat, jaká témata média volí ke zpracování a jaký je pak výsledek jejich zpracování. Příkladem takového propojení může být Iyengarova zpráva o zpravodajském pokrytí války v Zálivu a vlivu na veřejné mínění.¹⁴

Abychom měli popis mechanismů, jakými média konstruují realitu, kompletní, zbývá zmínit ještě priming, který některé zdroje zařazují do framingu.

3.3.4.4. Priming

Výběr mediovaných informací je ovlivněn ještě čas a prostor, který mají mediální pracovníci vyhrazený na sdělení informace. Význam, jaký je veřejností přisuzován jednotlivým tématům je také ovlivněn titulkem, na jaké pozici, s jakou grafikou a jak často je téma opakováno. Druhým způsobem zpracování tématu může být priming (vypíchnutí).

Trampota (2006) uvádí, že z určitého hlediska lze priming považovat za zarámování. Odvolává se na Wanta (1997), který priming vnímá jako „proces navazující na nastolování agendy. Priming však na rozdíl od agenda settingu, který u příjemce vyvolává pocit, že téma je důležité, směřuje ke změně zobrazovaného tématu (Wanta, 1997). Projevy primingu jsou zřejmé, jak v obsazích zpravodajství, tak u jeho příjemců. (Trampota, 2006)

---

¹⁴ S. Iyengar: News Coverage of the Gulf crisis and public opinion: a study of agenda-setting, priming and framing; 1997

3.3.4.5. Zpravodajské hodnoty

Na rozdíl od teorie gatekeepingu, která zkoumá mechanismus výběru zpráv, se teorie zpravodajských hodnot snaží najít odpověď na otázku, proč jsou některé zprávy vybrány jako vhodné pro mediální prezentaci a proč jiné ne (Kunzčík, 1995)

Poprvé se výraz „*news value*“ objevil v roce 1922 v publikaci „Public Opinion“ (Veřejné mínění) od Waltera Lippmanna. Byl spojen s jednoznačností událostí, překvapením, prostorovou blízkostí, osobním zaujetím a konfliktem (Kunzčík, 1995). „*Hodnota zprávy neznamena v podstatě nic jiného než více či méně intuitivní domněnku žurnalistů o tom, co dané publikum zajímá a co vzbudí jeho pozornost.*“ (Kunzčík, 1995).

Seriózně se problematikou zpravodajských hodnot zabývali Johann Galtung a Mari Ruge v 60. letech 20. století. Na základě svých zkoumání jmenovali 12 zpravodajských hodnot, které určují, zda má událost předpoklad být mediálně zajímavou (Kunzčík, 1995). Galtung s Ruge pak tyto hodnoty rozdělili do dvou skupin.

Osm z nich označili jako univerzální - frekvence, práh pozornosti, jednoznačnost, srozumitelnost, souznění, překvapení, kontinuita, kompozice. Další čtyři identifikovali jako kulturně specifické - vztah k elitním národům, vztah k elitním osobám, personalizace a negativita (Kunzčík, 1995).

Dalším výzkumem Galtung s Ruge upřesnili, že čím více výše uvedených kritérií událost splňuje, tím má větší potenciál stát se zprávou, popř. alespoň jedno z nich musí být velmi výrazné. Navíc pokud se již jednou zprávou stala, dostaly se do popředí jisté aspekty, které určily hodnotu zprávy (distorze, pokřivení), a tedy i to, jak bude na zprávu pohlíženo veřejností (Kunzčík, 1995).

Gatekeepingem, framingem a přisuzováním zpravodajských hodnot média často vyvolávají dojem, že zobrazované obsahy, jevy, hodnoty, soudy jsou samozřejmé, až snad přirozené. (Jiráček, 2005)

4. Stručná charakteristika zdroje dat

Pro pochopení zkoumaných pramenů si v této kapitole uvedeme jejich stručnou charakteristiku.

4.1. Newton Media Search – ZDROJOVÁ DATABÁZE

Prostřednictvím služby monitoring médií poskytuje dle svých slov nejúplnější obraz mediální reality ve střední Evropě. Společnost vznikla jako Newton Financial Management Group v roce 1994. Jejím cílem bylo nabízet nové služby pro efektivní řízení portfolií podniků. O rok později vznikla dceřiná společnost NEWTON I.T., která se zaměřila výhradně na shromažďování, zpracování, ukládání, vyhledávání a distribuci informací z médií v elektronické i tištěné podobě. V roce 1996 vznikl elektronický archiv článků. Od roku 2011 je částí portfolia i Anopress IT, který byl dříve konkurenční společností Newton Media.¹⁵

V databázi lze dohledat texty pocházející z téměř všech mediálních domů v České republice. Tuto databázi jsem tedy zvolila jako výchozí zdroj. Podle níže uvedených specifik se mi na dotaz vrátily texty z těchto periodik: Aha!, Nedělní Aha!, Blesk, Blesk magazín, Nedělní Blesk, Elle, MF Dnes, Magazín MF Dnes, Magazín Víkend MF Dnes, Ona Dnes, Maxim, Lidové noviny, Pátek Lidových novin, Právo, Reflex, Týden.

Od doby, kdy byla tato diplomová práce zadána, k její realizaci uběhlo několik let. Mezitím proběhlo na mediálním trhu několik akvizic a personálních změn. Výše uvedené tituly proto budu specifikovat pod hlavičkou mediálních domů působících na trhu v roce 2014 podle údajů z webu Unie vydavatelů.¹⁶

4.2. Jednotlivé vydavatelské domy

4.2.1. Czech News Center, a. s.

Základní pilíř společnosti tvoří titul Blesk se svými suplementy, který začal vycházet pod hlavičkou vydavatelství Ringier již v roce 1991. V roce 2007 proběhla akvizice konkurenčního zpravodajsko-zábavního deníku Aha! s jeho suplementy.

Hlavními akcionáři společnosti jsou Daniel Křetinský a Patrik Tkáč z investiční skupiny J&T. Vydavatelský dům vede PhDr. Libuše Šmuclerová.¹⁷

---

¹⁵Newton Media. *Newton Media* [online]. [cit. 2015-05-14]. Dostupné z: <http://www.newtonmedia.cz>

¹⁶Unie vydavatelů. *Unie vydavatelů* [online]. [cit. 2015-05-14]. Dostupné z: <http://www.unievychavatelu.cz>

¹⁷CZECH NEWS CENTER, A. S. *Czech News Center* [online]. [cit. 2015-05-14]. Dostupné z: <http://www.cncenter.cz>

- **Aha! a Nedělní Aha!**

Bulvární deník působí na trhu od roku 2006. Současným šéfredaktorem je Radek Lain.

- **Blesk, Nedělní Blesk, magazín Blesk TV**

Bulvární deník Blesk je nejprodávanějším a nejčtenějším celostátním deníkem v ČR. Vychází od roku 1991 a jeho současným šéfredaktorem je Radek Lain.

- **Reflex**

Společenský týdeník informující o aktuálních tématech, zajímavých osobnostech a životním stylu. Časopis vychází od roku 1990 a do portfolia Czech News Center se dostal v roce 1993. Časopis v současnosti vede zástupce šéfredaktora Marek Stoniš.

4.2.2. MAFRA, a. s.

Mediální společnost vydává z mnou zkoumaných titulů MF Dnes a Lidové noviny a jejich suplementy. Společnost byla založena v roce 1991. Současným vlastníkem společnosti je Agrofert, a. s., který patří Andreji Babišovi. Předsedou představenstva je Štěpán Košík.¹⁸

- **MF Dnes, Magazín MF Dnes, Magazín Víkend MF**

Deník MF Dnes je vlajkovou lodí vydavatelství. Unie vydavatelů jej prezentuje jako „*největší seriózní deník*“ v republice. Začal vycházet v roce 1990, ale obsahově navázal na titul Mladá fronta, který na mediálním trhu působil již od roku 1945. Jeho současným šéfredaktorem je Jaroslav Plesl.

- **Lidové noviny, Pátek Lidových novin**

V portfoliu vydavatelství MAFRA, a. s. Je tento celostátní deník od ledna 2010 ale jejich historie se začala psát v roce 1893 v Brně. Po komunistickém převratu v roce 1948 byly noviny od roku 1952 zakázány. Jejich činnost byla v roce 1987 obnovena ilegálně a o dva roky později začaly noviny vycházet již legálně. V průběhu historie v

---

¹⁸ MAFRA, A. S. *Mafra, a. s.* [online]. [cit. 2015-05-14]. Dostupné z: <http://www.mafra.cz>

titulu působila řada významných novinářů a spisovatelů. Současným šéfredaktorem deníku je István Léko.

4.2.3. Burda Praha, s. r. o.

Společnost na českém trhu působí od roku 1991 a vydává 40 časopiseckých titulů. V čele společnosti pro Českou republiku stojí jednatelka Petra Fundová. Oba tituly, které jsem zamýšlela zařadit do svého výzkumu – Elle, Maxim - vychází ze zahraničních titulů a původně je v Česku vydávalo vydavatelství Hachette Filipacchi 2000.

- **Elle**

Je nejprodávanější módní časopis na světě. Vychází z francouzského stejnojmenného originálu, který se na trhu objevil už v roce 1945. Postupně se rozšířil do 60 zemí světa. Aktuální šéfredaktorkou české edice je Andrea Běhounková.

- **Maxim**

Jeden z mála pánských lifestyleových titulů vycházejících v České republice, se na stránkách Unie vydavatelů prezentuje jako „*Nejlepší zábava mužů od stvoření ženy.*“ První číslo vyšlo ve Velké Británii v roce 1995. Česky začal časopis vycházet v roce 2002, kdy vydavatelství Hachette Filipacchi 2000 s. r. o. koupilo český magazín Quo, který z konceptu britského titulu částečně vycházel.¹⁹ Současným šéfredaktorem časopisu je Jan Štěpánek.

4.2.4. Borgis a. s.

Vydavatelství vydává jediný deník – Právo, jeho magazíny. Založeno bylo v roce 1991 jeho v současné době největším většinovým vlastníkem Zdeňkem Porybným.

- **Právo**

Jménem deník navazuje na titul Rudé právo, který vydávala Komunistická strana Československa od roku 1920 do roku 1990. V současnosti se Právo profiluje jako levicově orientovaný deník a jeho šéfredaktorem je stále Zdeněk Porybný.

---

¹⁹ TOPINKA, Ondřej. *Užití absurdity v časopise Maxim* [online]. [cit. 2015-05-14]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/363850/fss_b/?id=245610. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. Vedoucí práce Jan Motal.

4.2.5. Empresa Media, a. s.

Společnost ovládá Jaromír Soukup. Do obchodního rejstříku byla společnost zapsána 13. prosince 2000.²⁰ Výkonným ředitelem je Daniel Köppl.

- **Týden**

Zpravodajsko-společenský týdeník začal vycházet v roce 1994. V zápětí jej zakoupil koncern Axel Springer, který jej v roce 1998 prodal švýcarskému Ringieru. V roce 2000 ho zakoupila společnost Mediacop, vlastněná Sebastianem Pawlowskim. V portfoliu společnosti Empresa Media je časopis Týden od roku 2011. Na pozici šéfredaktora působí v současnosti Daniel Köppl.

---

²⁰ MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Obchodní rejstřík* [online]. [cit. 2015-05-14]. Dostupné z: <http://www.info.mfcr.cz>

4.3. Vývoj nákladu jednotlivých titulů v letech 2009 a 2010

Pro lepší představu rozvržení mediální trhu a tedy zastoupení vydavatelských domů a relevantních titulů na trhu ještě připojuji tabulku s přehledem nákladů a čtenosti²¹ jednotlivých titulů. Vycházím z informací zpráv Media Projekt 2009 a 2010.

Tabulka z důvodů pravděpodobné změny metodiky sledování titulů (některé tituly byly ze začátku sledovány jako přílohy a později se začaly sledovat jako týdeníky) a také nedostupnosti dalších dat, zahrnuje pouze poslední dva roky, které jsem v rámci své práce sledovala.

Titul	2009		2010	
	Čtenost	PN	Čtenost	PN
Aha!	264000*)	107271*)	245000	100397
Nedělní Aha!			165000	90459
Blesk	1400000	412238	1395000	384991
Blesk magazín**)	1775000	682929	1819000	671217
Nedělní Blesk	692999	283860	722000	224598
Reflex	272000	61765	277000	63585
MF Dnes	973000	256118	847000	239646
Magazín MF Dnes**)	1330000	483463	1235000	458060
Magazín Víkend MF**)	162000	85003	454000	306258
Ona Dnes**)	592000	307386	546000	303677
Lidové noviny	209000	58543	213000	49920
Pátek Lidových novin**)	306000	126311	335000	111508
Elle	194000	46286	177000	45049
Maxim	158000	44000	159000	45104
Právo	450000	138476	419000	128404
Týden	216000	47149	179000	41465

PN = průměrný prodaný náklad v ks

*) Včetně nedělního Aha!

**) ABC ČR u suplementů zveřejňuje pouze vkládaný náklad

Zdroj: Media projekt 2009 a 2010 dostupné online na www.unievydavatelu.cz

Tabulka č. 1 – Přehled čtenosti a prodaných nákladů jednotlivých titulů

²¹ Náklad = průměrný prodaný náklad leden 2010 – prosinec 2010 ověřovaný ABC ČR. V ks. Čtenost = odhad čtenosti na vydání

5. Medializace tématu násilných sexuálních praktik před rokem 1989

V této kapitole se pokusím zmapovat výchozí stav, tedy společenské vnímání sexuálních praktik, které neodpovídaly tehdejšímu obrazu, budovanému médií. Bez posouzení výchozího stavu postrádá celá práce smysl. Jelikož v období před rokem 1989 bylo relativně málo tištěných periodik, dá se předpokládat, že do veřejného mínění zasáhla i filmová tvorba, o které se okrajově zmíním také.

Během psaní této kapitoly jsem využila několik textů, na které jsem narazila při zpracovávání výzkumné části této práce (Verecký, Poláček in MF Dnes 10. 4. 2003 a Grosmanová in Pátek LN 20. 3. 1998).

Centralizace před rokem 1989 nevynechala ani média. Podle platného tiskového zákona z roku 1966 mohly být vydavateli periodik pouze politické strany, státní orgány společenské, vědecké a kulturní instituce. Monopol vlády nad médií si prostřednictvím důkladné kádrové politiky a infiltrace „spolehlivých“ osob do redakcí udržovala Komunistická strana Československa (Vodička, Cabada 2007). V Československu bylo před rokem 1989 registrováno 722 tištěných periodik. Mediální systém zahrnoval osm deníků na celostátní úrovni a deset na regionální. Rudé právo vydávalo vydavatelství ÚV KSČ. Svobodné slovo Československá strana socialistická (vydavatelství Melantrich), Československá strana lidová vydávala Lidovou demokracii. Revoluční odborové hnutí tisklo deník Práce. Další tituly s nižší periodicitou než týden vydávaly především zájmové organizace (Končelík, Večeřa, Orság 2010).

Nejstarší a dlouho jediný týdeník pro ženy *Vlasta* byl založen už v roce 1947 doktorkou Miladou Horákovou a udržel se až do dnešních dnů. V období totality ovšem vycházel pod záštitou Československého svazu žen. *Mladý svět* vycházel pod křídly Svazu socialistické mládeže a obsahoval mimo jiné populární poradny, zaměřené na nejrůznější oblasti běžného života. Vybraná témata těchto poraden byla vydána i v knižní podobě.

Obsah médií se zaměřoval většinou na aktuální témata a byl navíc značně korigován prostřednictvím cenzury. Erotika a sex, natož pak téma násilných sexuálních praktik, byly vnímány jako něco závadného, něco, co by mělo zůstat ukryto očím veřejnosti.

Způsob, jakým se o násilných sexuálních praktikách mluvilo (tedy spíše nemluvilo) v médiích i mezi lidmi lze označit za typický Foucaultův „*diskurs stereotypu*“. Všichni věděli, že tyto věci existují, ale na druhou stranu se nikdo ani nepokoušel k nim vyjadřovat jinak, než v rámci zažitých (a povolených) klišé. A kde takové vyjádření nebylo možné, nastupovalo mlčení. Zde bych si dovolila použít ještě Wittgensteinův citát: „*O čem nelze mluvit, o tom se musí mlčet.*“ (Wittgenstein, 1993).

5.1. Tištěná média

Média se v té době víceméně tématice sexu a násilných praktik při něm vyhýbala. Pokud už se v médiích toto téma objevilo, bylo to zpravidla v rubrice „*černá kronika*“ (krimi) kde se samozřejmě nedalo zmínkám o sexuálně motivovaných činech vyhnout.

Téma sexuality a násilných praktik při sexu bylo v médiích vědomě vládnoucí garniturou potlačováno. Jedním z míst, kde se explicitní náznaky násilných praktik při sexu objevovaly, byly kreslené vtipy dvojice Neprakta – Švandrlík v humoristickém týdeníku Dikobraz. Spisovatel Švandrlík poté nechal Jiřího Wintera Nepraktu ilustrovat i své knížky.

Obecně se téma sexu a erotiky vyskytovalo převážně právě v ženských časopisech a v časopisech pro mladé. Například v týdeníku Mladý svět vycházela rubrika „Dopis pro Sally“, která by se dnes dala označit za „*vztahovou poradnu*“. Pokud přišel dopis s tematikou násilných praktik při sexu, většinou na něj bylo odesilateli/odesílatelce odpovězeno tak, že to není normální a že partner/ka by se měl/a léčit a je třeba si dát na něho/ji pozor. V lednu 1989 začala podobná rubrika vycházet i v sobotní příloze deníku Mladá fronta. Jmenovala se Sexmise. V roce 1990 vyšly tyto sloupky jako stejnojmenná kniha. A dovolím si z ní přiložit krátkou ukázkou (viz Příloha 1 a 2), která dle mého nejlépe ilustruje, jak bylo na téma násilného sexu v té době nahlíženo. Sloupek měl název *Brutálně!* V jeho závěru se píše:

„*(...) Taková ale není situace pisatelky dopisu. Ta má strach. Snad podvědomě tuší, že z přijímaného – pasivního – násilí se může vyklubat násilí agresivní, útočné – aktivní. A také, že z občasného „podivínského přání“ se může stát pravidlo, (...) Takže na závěr – být na místě pisatelky, nenechávala bych věci osudu – máme v každém větším městě odborníka – sexuologa a ten by měl umět pojmenovat věci správným jménem a také poradit, pomoci.*“ (Sexmise, 1990)

V této době bylo nemyslitelné, aby se lidé, kteří násilné sexuální praktiky vyhledávali, potkávali osobně. Přesto mezi sebou vyhledávali kontakt, alespoň pro výměnu zkušeností a materiálů. Chudoba uvádí, že se tak dělo zejména prostřednictvím inzertních rubrik. „*Nedělo se tak však prostřednictvím seznávek. Více frekventovaná byla rubrika prodej/koupě, kde se dal najít inzerát se zněním „koupím rákosku.“ Tyto inzeráty sloužily k navázání kontaktů.*“ (Chudoba, 2015)

5.2. Sexuální násilí v knižní tvorbě

Erotika vždy patřila k vyhledávaným tématům. Zejména u pánské části populace se těšila velké oblibě. Publikování erotické literatury se věnovalo také mnoho zvůčných jmen, ale i zcela neznámých autorů (Janiš, 2004). Avšak v období normalizace oficiálně žádná vysloveně erotická literatura nevycházela. Náznaky erotiky se však objevovaly v knihách Vladimíra Párala nebo Josefa Škvoreckého a jak jsem uvedla výše, tak také v knihách Miloslava Švandrlíka. V domácích knihovnách se však dala najít díla, která vycházela dříve.

Především ve 20. a 30. letech minulého století patřila erotická literatura k oblíbeným žánrům. K takovým publikacím se řadí například Rytíř Smil, jehož údajným autorem je Jaroslav Vrchlický. Dalšími známějšími spisovateli, kterým Janiš (2004) přisuzuje autorství erotické literatury, jsou Vítězslav Nezval, především dílem Sexuální nokturno a S. K. Neumann, který napsal Dějiny ženy. Dostupné publikace nicméně neuvádí explicitně žádnou původně česky psanou literaturu, která by se věnovala tématice násilných sexuálních praktik.

Ti šťastnější však měli přístup k zahraniční literatuře, ve které se již dalo na tuto tematiku narazit. V zahraničí vycházela díla například libertariánského autora Markýze de Sade – 120 dní Sodomy nebo Justina, prokletí ctnosti – která se popisu a zobrazování násilných sexuálních praktik explicitně věnovala.

5.3. Násilné sexuální praktiky ve filmové tvorbě

Ačkoliv se tato práce věnuje výhradně tištěným médiím, dovolím si v této kapitole zmínit výskyt tématu v televizi. Tam se téma sexuálního násilí objevovalo v oblíbených krimi filmech a seriálech, které však byly natočeny optikou normalizace – tedy jako praktiky, kterých se dopouští zločinci.

Filmy a seriály se točily na aktuální téma a sloužily převážně k propagandě úspěchů, kterých nastolená garnitura dosáhla. Diskurs těchto seriálů tedy v naprosté většině ukazoval práci kriminalistů a policistů, a jak úspěšně „vyřešili“ případ než by se zajímal o popis činů a motivaci pachatele. Výjimkou potvrzující pravidlo je film Jindřicha Poláka *Smrt stopařek* (1979).

Film byl natočen podle skutečné události, která se stala na Slovensku o tři roky dříve.²² *Smrt stopařek* je psychologický film, který velmi věrně vykreslil psychopatickou povahu vraha. Odborným poradcem filmu byl major Karel Pilař, který se vyšetřování brutální vraždy stopařek přímo účastnil. „*Umělecké zpracování bývá zákonitě dramatičtější, ale jinak se scénář od skutečného případu podstatně neliší. (...) Souhlasí pachatelovo relativně dlouhé hledání, kam oběti schovat. Ve filmu si Charvát dělá alibi. Somora to ani nepotřeboval. (...) Podařilo se nám Somoru zadržet ve chvíli, kdy smýval vodou krev v kabině řidiče a chystal se ji přestříkat novou barvou. Žádná dramatická honička jako ve filmu se ovšem nekonala. Somora šel jako beránek, dobře věděl, že spadla klec,*“ Pilař in Šulc, 2013).

V 80. letech došlo v Československu k jistému rozvolnění a v řadě domácností se začaly používat videopřehrávače. Filmy se většinou pokoutně sháněly přes známé případně na černých burzách a k dostání tam byly i tituly, kde byla erotika zobrazována explicitně. I nadále dostupnost erotiky ovlivnil technický pokrok – rozšíření satelitních televizí. První přijímače signálu se v Československu začaly objevovat na sklonku 80. let a erotické kanály patřily k těm více sledovaným (Verecký, Poláček v MF Dnes 10. 4. 2003)

Tento stručný exkurz do minulosti zakončím citováním pasáže z textu M. Grosmanové, který vyšel v příloze Lidových novin – Pátek dne 20. 3. 1998:

„Izolace za bývalého režimu způsobila, že Češi mají určité zpoždění za světovými trendy v oblasti sexuálního chování. "To, co proběhlo na Západě koncem 60. a začátkem 70. let (tzv. sexuální revoluce), rozvolnění morálky, nárůst počtu sexuálních partnerů,

²² V roce 1976 brutálně zavraždil řidič nákladního automobilu Miroslav Somora dvě mladé dívky, které se s ním chtěly svézt do Tater. Zatímco spaly, umlátil je masivním utahovacím klíčem, a poté je i ubodal nožem. Jednu z nich znásilnil. Těla pak pohodil na skládku. Somora byl rychle dopaden a na rozdíl od filmu se příliš nebránil. Ve filmu ho sejme policejní odstřelovač, ve skutečnosti dostal trest smrti. (<http://kriminalistika.eu/muzeumzla/somora/somora.html>)

soužití bez sňatku, pokles věku prvního pohlavního styku, to všechno se nám do značné míry úspěšně vyhnulo a doháněli jsme to od roku 1989," říká Weiss.“

6. Detabuizace sexu jako důsledek společenských změn po roce 1989

Tabu je slovo, které pochází z tonžštiny a poprvé jej použil mořeplavec James Cook. Jeho přesný překlad je obtížný. Je to složenina dvou slov: „*ta*“, které se překládá jako „*označovaný*“ či „*znamení*“ a „*pu*“, což se přesně interpretuje jako „*silný*“, „*mocný*“, ale lepší je použít slova jako „*posvátný*“, „*nedotknutelný*“ případně také „*zakázaný*“, jak to označil anglický lékař Shortland (Halm, 2010).

V kontextu západních kultur se označení tabu používá pro striktní společenský zákaz něco dělat nebo také o něčem mluvit. Musíme si však uvědomit, že tabu jsou vázána na kontext. Neplatí obecně. Existují tabu platná pouze místně, dobově, sociálně. (Kraft, 2006) a může znamenat zákonný problém, ale porušení tabu také může znamenat jen „*vyločení ze společnosti*“, v níž je toto tabu platné. Protože to co je pro jednu společnost tabu, může být jinde považováno za zcela obvyklé chování (tamtéž).

Jak se společnost vyvíjí, dochází i k vývoji tabu. To co bylo tabu dříve, už nyní tabu být nemusí.²³

„Společenské změny mají vždy za následek změny společenských tabu a naopak prolomení tabu může vést ke změnám ve společnosti.“ (Kraft, 2006)

O tabu v chování člověka se zajímal i psychoanalytik Sigmund Freud. Ve své práci *Totem a tabu* vycházel z prací Jamese Frazera, Wilhelma Wundta a jiných. Na rozdíl od Frazerova přístupu se Freud snažil najít příčiny, na základě kterých konkrétní tabu vzniklo. A jeho závěr je takový, že tabu vznikají zdánlivě nevědomě, a proto je obtížné je z mysli vytěsnit. Pro Freuda nakonec zůstala jen dvě „*univerzální*“ tabu – incest a otcovražda. Tato tabu tvoří základ moderní společnosti (Freud, 1997). Tabu se často dědí z generace na generaci, byť se jeho význam, který mělo na počátku, pomalu vytrácí, přesto je tabu dodržováno. (Halm 2010).

---

²³ Příkladem takové změny může být například homosexualita. V období normalizace se o vztazích mezi jedinci stejného pohlaví nesmělo mluvit. Slovo homosexuál poprvé československá veřejnost slyšela z Českého rozhlasu ve zprávě, která varovala před epidemií AIDS. (Kholová, 2007)

Jak jsem již uvedla v předchozí části této kapitoly, proběhla v Československu po sametové revoluci i ta sexuální, která mnoho témat souvisejících s erotikou detabuizovala. Dřívější „hlad“ po erotice způsobený prudérností, kterou hlásal komunistický režim, vystřídala absolutní otevřenost až nevázanost, která dokonce podle průzkumů sexuologů předčila projevy sexuální revoluce, jak ji znaly západní státy. (Verecký, Poláček v MF Dnes 10. 4. 2003)

Zpětně se dá říci, že zatímco ve světě přišla sexuální revoluce už v 70. letech, v Československu jsme její důsledky poznaly až na počátku 90. let a souviselo to i s otevřením hranic a některými legislativními změnami, které byly provedeny po revoluci.

Kupříkladu ještě trestní zákoník z roku 1950 a následující kodex z roku 1961 kategorizovaly prostituci výlučně jako příživnictví a kuplířství (Janiš, 2004). Paragraf 203 zákona č. 140/1961 Sb., který se věnoval příživnictví, byl z trestního zákoníku vypuštěn v roce 1990²⁴.

To mělo za následek rozvoj prostituce především u hranic se západem a masivní rozkvět sexu. Československá veřejnost si brzo zvykla na existenci erotických salonů, sexshopů a téměř volný prodej pornografie. (Grosmanová, 1998). Do Československa začaly bez omezení proudit erotické a pornografické časopisy ze západu (Playboy, Hustler,...) a další vznikaly přímo v Československu (Cats, Leo, Perverz ...).

6.1. Propojení sexu, erotiky a politiky

Absolutní novinkou v Československu bylo propojení erotiky a politiky. Řada politických stran si do svého programu dala sexuální osvětu, boj proti AIDS, řešení otázky přebujelé prostituce a nový pohled na interrupci (Janiš, 2004).

6.1.1. Nezávislá erotická iniciativa

V euforii polistopadového vývoje, vzniklo mnoho recesistických politických stran. Za jednu z nich se dá považovat i Nezávislá erotická iniciativa (NEI). Její vznik umožnila petice vyvolaná inzerátem.

---

²⁴ § 203 zákona č. 140/1961 Sb. byl zrušen novelou trestního zákoníku č. 175/1990 Sb., s účinností ke dni 01. 07. 1990

Inzerát: „*Kdo má zájem o založení strany erotické*“ vyšel v pražském poledníku Express 30. 1. 1990. Způsobil velký ohlas. V polovině února se začaly sbírat podpisy na petici, potřebné pro její vznik.

Povolení ke vzniku této strany vydalo ministerstvo ČR 22. 2. 1990. Původně recesistická strana se v prvních svobodných volbách stala šestou nejsilnější mimoparlamentní stranou (Janiš 2004).

Od roku 1992 tato strana používá pouze název Nezávislá iniciativa, a ačkoliv stále figuruje v seznamu aktivních politických stran a politických hnutí²⁵, tak se v politice již příliš neangažuje. Na veřejnost však ještě před dvěma lety působila vydáváním erotického čtrnáctideníku NEI Report.

Podle Weisse nelze boom sexuálního průmyslu vidět jen v negativních konotacích. „*Mnoho lidí i deviantů je dnes schopno si díky přístupnosti pornografie uspokojit své sexuální potřeby,*“ (...) „*Jsem přívržencem co největší možnosti výběru, ať si každý najde ten svůj životní styl, na který má nárok. Nesmí tím ovšem ohrožovat nebo omezovat životní potřeby jiných lidí,*“ (Weiss in Grosmanová v LN 20. 3. 1998).

7. Návrh výzkumu

V této kapitole teoreticky představím metody, které budu při výzkumu používat. Vycházet budu z dvoufázového výzkumu. Vzhledem k relativní šíři zkoumané problematiky využiji nejprve kvalitativní přístup, pro zúžení kontextu, který je zapotřebí zkoumat. Soustředím se přitom na dvě roviny – vnímání současného mediálního obrazu v rámci sociální reality a historický vývoj mediální reality v rámci zkoumané problematiky.

Abych ověřila platnost hypotéz stanovených v kvalitativní fázi výzkumu, využiji k prozkoumání souboru článků z databáze Newton Media Search metodu kvantitativní analýzy. V závěrečné fázi výzkumu se pokusím syntetizovat výsledky kvantitativní analýzy do odpověď na základní výzkumnou otázku práce: Jak se změnil obraz konsensuálních násilných sexuálních praktik mezi roky 1996 a 2011.

---

²⁵ *Seznam politických stran a politických hnutí* [online]. [cit. 2015-05-11]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/seznam-politickych-stran/>

7.1. Výzkumné metody

7.1.1. Dotazníkové šetření – příprava dat

Abych mohla ověřit, v jakém rámci mohlo dojít k posunu, musím si stanovit ověřitelné teze. Pro tento účel jsem sestavila dotazník, který jsem rozeslala několika osobám.

Výběr osob jsem provedla s ohledem na téma výzkumu. Rozeslala jsem 14 dotazníků a zpátky jsem jich získala deset. Jedna osoba však odmítla poskytnout své odpovědi s tím, že je to příliš osobní téma. Tato překážka koresponduje s problémy, které při sociologickém šetření v oblasti tabuizovaných témat zmiňuje Šmíd, Kupka a spol. (2011).

Dotazníky obsahovaly tyto otázky:

1. Popiš to, co vnímáš jako mediální obraz násilných sexuálních praktik v současnosti?
2. Jak bys popsal rozdíl mezi mediálním obrazem konsensuálních násilných sexuálních praktik nebo nekonsensuální sexuální agresí?
3. Jakým směrem se posunul obraz násilných sexuálních praktik od doby, kdy jsi začala být na poli BDSM veřejně aktivní?
4. Pokud takový posun existuje, co je podle tebe jeho příčinou?
5. Myslíš si, že se využívání násilných sexuálních praktik stalo módní záležitostí nebo je společnost tolerantnější?

Otázky odpovídají zaměření práce. První a poslední otázka se týkají současného stavu a mají za cíl zasadit blíže odpovědi respondenta do kontextu práce. Ostatní tři otázky se zaměřují na vnímání problematiky v rámci mediálního diskurzu a sociální reality.

Otázky vychází z předpokladu, který stanovil Trampota (2006), tedy že existuje ucelená mediální reprezentace, která se může v průběhu času měnit a která slouží médiím k vykonávání jejích funkce - poskytování informací.

Z důvodu zachování plné anonymity a nespojitelnosti dotazníků jsem všechny dotazníky označila jen písmeny (A až I).

7.1.2. Charakteristiky jednotlivých respondentů

Pro výběr respondentů jsem v rámci designu výzkumu zvolila metodu volného výběru. Tato metoda je nejzákladnější metodou a nevyužívá žádná dílčí kritéria. „Spočívá v tom, že bez uplatnění dalších specifických metod či strategií vybíráme mezi potenciálními účastníky výzkumu (tj. účastníky splňujícími určité kritérium nebo soubor kritérií) toho, který je pro účast ve výzkumu vhodný a současně s ní také souhlasí“ (Miovský, 2006).

V souladu s tímto postupem jsem pro kvalitativní průzkum hledala respondenty mezi členy BDSM subkultury. Vzhledem k různorodosti odpovědí jsem pro analýzu zjistila některé základní charakteristiky, které přehledově uvádí následující tabulka:

	Délka působení od	Typ působení	Dostává se do styku s veřejností v souvislosti s BDSM
A	80tých let	Majitelka BDSM salonu, popularizátorka	Ano
B	roku 2000	Člen komunity, popularizátor	Ano, částečně – autor řady článků pro veřejnost
C	roku 2000	Performer, aktivní člen komunity	Ano, v pasivní roli jako performer v travesti show
D	2000 - 2013	Aktivní člen komunity, organizátor srazů	Ne, v současnosti se nestýká ani s komunitou
E	1994, pravděpodobně, neví určitě	Aktivní člen, organizátorka srazů	Ne
F	2000	Aktivní člen komunity, organizátor srazů	Ne
G	1994, možná i dříve	Aktivní člen, správce komunitního webového portálu	Ne

H	2001	Pořadatelka srazů, majitelka neveřejného zařízení pro BDSM komunitu	Ne
I	2000	Aktivní člen komunity a spoluorganizátor srazů	Ne

Všichni zúčastnění respondenti odpověděli na všechny otázky. Vzhledem k tématu výzkumu a jeho povaze jsem se rozhodla do práce nezahrnovat základní sociologické charakteristiky (věk, pohlaví nebo vzdělání).

7.1.3. Vyhodnocení dotazníků

V odpovědi na první otázku se všichni respondenti shodují. Současný mediální obraz je podle nich vesměs neutrální, problematika konsensuálních násilných sexuálních praktik je není v médiích kriminalizována a probíhá její detabuizace. Většina respondentů vnímá mediální obraz jako různorodý, jasně oddělený od kriminálních činů a spíše nezajímavý (A, C, E, F, G, H, I). Zbývající respondenti média nesledují, nebo si medializaci problematiky neuvědomují.

Na druhou otázku odpověděli respondenti různoroději. Téměř všichni respondenti uvedli, že vnímají značný rozdíl mezi prezentací zločinných činů a konsensuálního BDSM. Respondent označený F si všímá rozdílu ve filmové tvorbě v rámci střetu evropské a americké kinematografie. Ačkoliv tato odpověď není relevantní v rámci zkoumaného tématu této diplomové práce, mohla by být zajímavou otázkou pro další výzkum.

Respondent G uvádí, že obraz sadomasochismu je idealizovaný, vztahy na bázi sadomasochismu jsou „prezentované hlavně erotickými výjevy s dokonalými těly, kriminalita není se (sadomasochismem) spojována, spíše jistá zhýralost“.

Pro primární cíl výzkumu mé diplomové práce jsou podstatné zejména odpovědi na otázky tři, čtyři a pět. Především odpovědi u otázky tři jsou diferenciovány v závislosti na době, kterou respondent strávil v rámci BDSM komunity. Čím déle je respondent aktivní, tím více si je vědom posunu společenského obrazu BDSM. Respondenti A, C, E

a G vidí výrazný posun, oproti tomu například respondent B uvádí, že „Není co posouvat“. Na základě odpovědí u této otázky můžeme stanovit první hypotézu:

Hypotéza 1: *Ve zkoumaném období dochází k nárůstu počtu článků, ve kterých je problematika BDSM prezentována v nekriminálním kontextu.*

Čtvrtá otázka se týkala důvodů, které vedly respondenta k nalezení domnělých příčin pro tento posun. Otázku nakonec zodpověděly i osoby, které uvedly, že posun nespatřují, nebo jej nevnímají jako výrazný. Nejkonkrétnější byl v tomto směru respondent H, který uvedl jako příčinu posunu sérii *50 shades of Grey* (česky *Padesát odstínů šedi*) z roku 2011. Respondenti A a E uvádí vyšší míru informovanosti, respondenti B a I se shodují v tom, že je vyšší míra vysvětlujících článků a materiálů. Poslední respondent, G, uvádí, že došlo k dekriminálnímu tématu a to se zařadilo mezi „celkem časté sexuální praktiky“. Ze čtvrté otázky mi tak vyplynula i druhá testovaná hypotéza:

Hypotéza 2: *Objevuje větší počet článků šířících informace a osvětu vůči veřejnosti, které obsahují jasně odlišitelné informace, na jejichž základě je možné dozvědět se o BDSM jako fenoménu.*

Pátá otázka měla dvě funkce. Z části to byla kontrolní otázka, u které byla odpověď z části odvoditelná z předchozích otázek. Druhou funkcí otázky bylo zjistit postoj respondenta k celospolečenskému diskurzu. Otázka se svým zněním nedotýká přímo médií, nebo mediálního obsahu, ale je položena v kontextu společenského vnímání problematiky. Zde je vidět rozdíl mezi respondenty, kteří se dostávají v souvislosti s problematikou do kontaktu s veřejností, a kteří se prezentují jen v uzavřených komunitách. Nejsilněji reaguje respondent A, který na příkladech ukazuje, že ve společenském diskurzu jde o stále tabuizovanou problematiku. Respondent C, který se rovněž ocitá v kontaktu s veřejností, tvrdí, že společnost se stala lhostejnou vůči této problematice. Výjimku představuje respondent I, který uvádí, že tolerance zůstává pořád podobná, avšak mění se reakce v případě překročení určité meze, za kterou je již toto chování chápáno jako negativní nihilistická deviace. Pod touto mezí potom vidí respondent jasný posun v toleranci. Uvádí, že v současném společenském diskurzu se o problematice mluví a je chápána jako pozitivní, oproti staršímu diskurzu, kdy byla tabuizovaná bez ohledu na míru. Z porovnání těchto odpovědí mi tak vyplynula třetí hypotéza:

Hypotéza 3. *V rámci celospolečenského mediálního obrazu se v průběhu času mění chápání konsensuálních násilných sexuálních praktik jako pojmu, který je vesměs prezentován jako alternativní životní styl místo výrazně negativní deviace.*

Abych mohla operacionalizovat tyto hypotézy a ověřit je metodou kvantitativní obsahové analýzy, musím zvolit operacionalizační postup. Ideálním postupem se jeví analýza framingu, tedy metody zkoumání kontextu článku.

7.2. Operacionalizace

Pro ověření hypotéz, které jsem si stanovila v předběžném výzkumu, jsem se rozhodla zvolit kvantitativní metody. Základní zvolenou metodou je kvantitativní obsahová analýza. Její prioritou je studium trendů na různých úrovních sociálního vývoje (Disman, 1993).

Tato metoda je také schopná popsat, jak se proměňuje mediální obsah v delším časovém období (Trampota, Vojtěchovská, 2006). Zvolená metoda by mi měla umožnit zjistit, jak se změnil způsob referování médií o násilných sexuálních praktikách v období patnácti let. Typově lze mojí práci zařadit do výzkumu, který sleduje postavení jednoho tématu. Tedy jakým způsobem media v letech 1996 až 2011 zpracovávala tematiku násilných sexuálních praktik a jak se jejich zájem proměňoval (tamtéž).

Kvantitativní metoda má však své hranice. Její pomocí lze analyzovat pouze tvrdá data. Například pro Downinga a Husbanda (2005) při jejich analýze rasismu tu bylo riziko, že badatelé správně nerozliší jazykové zabarvení textu (použití ironie, sarkasmu apod). Varovali také před neschopností brát v úvahu jistá specifika žánrů. „*Kvantitativní data vyvolávají představu objektivní danosti, ačkoliv jsou výsledkem kategorizačního systému vystaveného výzkumníkem. A právě to, jak jsou jednotlivé proměnné kategorizovány, má na konečné výsledky zásadní vliv.*“ (Trampota, Vojtěchovská (2010). Výsledky zkresluje počet kategorií u jednotlivých proměnných. (tamtéž).

Abych mohla průzkum provést, potřebuji najít hlediska, která mi umožní vzájemně porovnat jednotlivé články v rámci let s ohledem na relevantnost hypotéz. Pro každou hypotézu sestavím seznam klíčových slov, která s ní souvisí. Zkoumanou jednotkou pak bude jeden článek.

Toto zjednodušení lze pro účely analýzy mediálního diskurzu provést vzhledem k povaze rámování. Jednou z jeho funkcí je, že umožňuje zjednodušit složitá témata pro účely mediální komunikace

Pro jednotlivé hypotézy se pokusím stanovit klíčové výrazy nebo témata, která budu dále sledovat v rámci kvantitativního posunu.

První hypotéza zní, že *ve zkoumaném období dochází k nárůstu počtu článků, ve kterých je problematika BDSM prezentována v nekriminálním kontextu*. Pro účely operacionalizace této hypotézy využiji v databázi možnost filtrování na články s kriminální tematikou a na ostatní. Za rozhodující budu považovat v tomto případě klíčová slova, rubrika článku, a dále médium, ve kterém se vyskytuje. Hypotézu budu považovat za ověřenou, pokud bude podíl kriminálních článků na celkovém objemu zkoumaného materiálu pro daný rok klesat. Předpokládám tedy, že poměrné zastoupení těchto článků bude v horizontu zkoumaného období klesat. Pokud tomu tak nebude, můžeme prohlásit, že se problematika konsensuálních násilných sexuálních praktik stále jeví v mediálním diskurzu jako kriminalizovaná a považována za negativní sociální deviaci. Jinými slovy k posunu norem v sexualitě nedošlo, alespoň ne v celospolečenském měřítku.

Druhou zkoumanou hypotézou je tvrzení, že *se objevuje větší počet článků širších informace a osvětu vůči veřejnosti, které obsahují jasně odlišitelné informace, na jejichž základě je možné dozvědět se o BDSM jako fenoménu*. Jelikož se dá čekat, že v takovýchto člancích bude nabízen odborný pohled, můžeme pro účely operacionalizace vyjít z klinických definic popsané problematiky. Budeme tedy hledat výskyt slov bez negativního zabarvení (deviant, deviantní a tvary těchto slov) a srovnávat je s trendem výskytu negativně zabarvených alternativ (úchyl, úchylný, opět včetně variant). Za potvrzení hypotézy budu považovat nárůst klinických výrazů a pokles výrazů s negativním kontextem. Oba trendy poté porovnáám také s výskytem slov nebo frází jako BDSM, sadomasochista a dalšími zastřešujícími frázemi. Nepotvrdí-li se tato hypotéza, mohu říct, že ve společnosti neprobíhá žádná osvěta kolem chápání konsensuálních násilných sexuálních praktik, tedy výskyt této tematiky v člancích není nijak mediálně ovlivňován.

Poslední hypotézou, která vychází z kvalitativního šetření, je tato hypotéza: *V rámci celospolečenského mediálního obrazu se v průběhu času mění chápání*

konsensuálních násilných sexuálních praktik. Toto téma je více prezentováno jako alternativní životní styl než jako negativní deviace. Na první pohled to vypadá, že tato hypotéza je variantou první hypotézy, ale je tu rozdíl. První hypotéza je o kriminálním kontextu. Tato hypotéza předpokládá celkový nárůst článků, které se věnují zkoumané problematice bez negativního zabarvení. Na rozdíl od hypotéz 1 a 2, budu zřejmě schopná stanovit i trend pro budoucí vývoj. Pro ověření této hypotézy můžeme využít charakteristiky sledovaných médií. Pokud skutečně došlo ke společenskému posunu a problematika konsensuálních násilných sexuálních praktik je více chápána jako alternativní forma sexu, bude stoupat četnost výskytu článků v odpovídajících médiích (Elle, Maxim, Blesk,...). Z toho vyplývá, že v periodikách, která jsou spíše zaměřena na zpravodajství a aktuální témata, bude jejich počet klesat.

Poté, co jsem si určila operacionalizaci, můžu přikročit k vlastnímu ověření zkoumaných hypotéz formou kvantitativní obsahové analýzy.

7.3. Kvantitativní rámeček pro ověření hypotéz

Pro základní nastínění obrazu násilných sexuálních praktik v médiích jsem zvolila kvantitativní metodu obsahové analýzy, která patří v sociologických studiích k nejvyužívanějším.

Kvantitativní obsahová analýza je považována za tradiční nástroj zkoumání mediálních obsahů a je spojována se jménem Bernarda Berelsona, který ji definoval jako techniku, která se zabývá systematickým kvantitativním popisem projevů obsahů komunikace (Dvořáková, 2010). Scherer (2004) charakterizuje kvantitativní obsahovou analýzu jako výzkumnou metodu, která je určena pro „*systematicky a intersubjektivně ověřitelný popis komunikačních obsahů, vycházejících z vědecky podloženého kladení otázek.*“ Jejím charakteristickým rysem je vysoký stupeň strukturovanosti a tedy i vysoká míra její ověřitelnosti. Protože je tato metoda založena na kvantifikaci a využívá statistické metody zpracování dat, umožňuje zpracovat velké množství textů. Podle Neuendorfové (2002) by každá obsahová analýza měla splnit nároky kladené na vědecké metody – objektivnost, intersubjektivita, spolehlivost, validita, zobecnitelnost, reprodukovatelnost a testovat hypotézy.

Tuto metodu lze podle Dismana (1993) využít nejen pro komunikační studia, ale také v dalších oborech. Konkrétně zmiňuje její aplikovatelnost pro psychologii, literární vědy, studium historie, lingvistiku, sociologii, ekonomiku a další. Další výzkumnou

předností kvantitativní obsahové analýzy jsou i personální nenáročnost a absence kontaktu s komunikátory či recipiency. Což snižuje časovou, organizační a v neposlední řadě také finanční náročnost výzkumu. Scherer (2004).

Downing s Husbandem (2005) metodu označili za reduktivní a často pouze popisnou, protože mediální obsah nezkoumá příliš do hloubky. V praxi se proto často kvantitativní metoda doplňuje i kvalitativním analýzou obsahu.

Wimmer a Dominick (2006) rozdělili kvantitativní obsahovou analýzu do několika základních kroků:

1. Formulace výzkumné otázky nebo hypotézy
2. Definice zkoumaného souboru/populace
3. Výběr odpovídajícího vzorku
4. Určení jednotky měření
5. Stanovení kategorií obsahu, které se budou analyzovat
6. Určení systému kvantifikace,
7. Nácvik s kódovači a provedení pilotáže
8. Vlastní kódování obsahů
9. Analyzování sebraných údajů
10. Prezentace závěrů

Wimmer s Dominickem (2006) upozorňují, že jednotlivé základní kroky mohou být zaměňovány a případně je lze též kombinovat. V mém případě navíc první krok supluje kvalitativní předvýzkum. Z něj vychází i kroky 2 a 3 – protože vnímání posunu u komunity je ohraničeno dobou pohybu „na scéně“, mohu čekat, že pokud došlo k nějaké změně, muselo k ní dojít již v dřívější době. Proto má smysl zaměřit se na články, vycházející co nejdříve. Vzhledem k charakteristikám použitého zdroje budu vycházet primárně z článků z roku 1996 a novějších.

7.4. Vlastní kvantitativní rozbor

7.4.1. Výběr a definice jednotek měření

Základní jednotkou měření bude unikátní článek s tím, že zpráva, která vyšla v nezměněném znění v několika regionálních vydáních je chápána jako jedna kódovací jednotka. Také článek, který vyšel na několika stránkách periodika je považován za jednu kódovací jednotku.

7.4.2. Definice výběrového souboru

Za zdroj podkladového materiálu volím databázi mediálních textů „Newton Media Search“. V této práci neberu v potaz obrazový doprovod, protože ten databáze neneviduje. Práce se věnuje v souladu se zadáním pouze tištěným médiím.

Ze souboru textů jsem vybrala texty, které obsahovaly některá z těchto klíčových slov: deviant, sadomasochismus, masochismus, sadismus, dominance, submisivita, deviace, bondage, poutání, spanking, výprask, domina, dominant, úchylka, submisiv, subinka, úchyl, sadista, masochista a mučírna. Klíčová slova jsem vyhledávala jednotlivě a zadávala jsem kořen slov. Tím jsem získala vzorek obsahující výskyty uvedených podstatných jmen v různých osobách jednotného i množného čísla. Ze sledovaných slov mi vypadlo slovo subinka, které nebylo v databázi textů nalezeno. Výběr slov jsem provedla metodou sněhové koule na základě začátku s jednoduchými klinickými výrazy, ke kterým jsem přidávala další pozitivní slova z nalezených výsledků.

Hledala jsem v databázi článků celostátních deníků, společenských a hobby časopisů. Období vyhledávání jsem omezila na leden 1996 až prosinec 2011. Vzhledem k výsledkům kvalitativní analýzy lze očekávat, že v tomto období došlo k nějakému měřitelnému posunu ve společenském diskurzu, jelikož většina osob, které se domnívají, že měly příležitost takový posun sledovat, se do komunity zapojila před rokem 2010.

Na výše uvedené dotazy se mi vrátilo 5334 záznamů, z nichž některé nebyly relevantní, a bylo nutno je dodatečně vyřadit.

Ze získaného souboru byly vyřazeny anotace článků, popisky fotografií, kulturní programy, ankety a také články, v nichž byla výše uvedená klíčová slova použita v jiném významu. (např. hra Domino, pořad rozhlasu Domino, dům Domino, mučírna jako tělocvična, pouta jako název filmu či seriálu...). Zbývající články jsem rozdělila primárně do skupin podle roku vydání, což mi umožní zkoumat posun vnímání problematiky v čase.

7.4.3. Média obsažená v získaných záznamech

Před rokem 1998 nebyla v databázi evidována všechna zahrnutá média. Mezi lety 1996 a 1998 vycházely pouze tituly Právo, Lidové noviny, Mladá fronta Dnes, Týden. Teprve od roku 1998 vychází následující analyzovaná média:

- **4 deníky** – Blesk, Lidové noviny, Mladá fronta Dnes a Právo

Všechny uvedené deníky přitom dle mého mínění dobře reprezentují trh – jedná se o stabilní a tradiční media, která mají svůj jasný styl a dlouhodobě ovlivňují a reflektují vývoj společnosti. Z pohledu nákladů a čtenosti rozhodně představují dominantní podíl na celkovém objemu tištěných médií.

- **4 týdenní přílohy** – Blesk magazín, Magazín Mladé fronty Dnes, Nedělní Blesk, Pátek Lidových novin – jako „žánrově lehčí“ doplňky jednotlivých deníků.
- **2 týdenní časopisy** – Reflex a Týden – oba časopisy patří k prověřeným hráčům na trhu se stabilní základnou čtenářů a poskytují tedy dobrý materiál pro výzkumu posunu v komunikaci tématu násilných sexuálních praktik.

Ostatní periodika jsem ze své analýzy vyloučila kvůli nízkému počtu relevantních článků, nebo jejich marginálnímu dopadu na českou mediální scénu. Konečný analyzovaný soubor tak nakonec činil 937 textů (jejich kvantifikace je patrná z tabulky č. 2).

Počet článků	Články v týdenících	Články v denících	Celkem
1996	16	1	17
1997	6	25	31
1998	6	32	38
1999	12	39	51
2000	15	42	57
2001	13	44	57
2002	18	46	64
2003	11	61	72
2004	16	69	85
2005	19	77	96
2006	12	57	69
2007	12	43	55
2008	18	65	83
2009	22	43	65
2010	19	62	81
2011	16	48	64
Celkem	209	728	937

Tabulka č. 2 – Rozvrstvení článků podle let a typu periodika

V souladu s předpoklady, stanovenými v kapitole Operacionalizace, jsem dále provedla filtrování podle tematiky a klíčových slov.

7.4.4. Ověřování jednotlivých hypotéz

Nyní tedy mám definovanou zkoumanou populaci článku a můžu přistoupit k postupnému ověřování jednotlivých hypotéz. Protože se každá hypotéza týká jiné problematiky a jiného úhlu pohledu, bude nezbytné opakovat vyhledávání konkrétních klíčových faktorů. Z tohoto důvodu jsem ověřování každé jednotlivé hypotézy pojala zvlášť jako nový úkol a nesnažila se přenést výsledky ověření na následující prvek.

7.4.4.1. Ověření první dílčí hypotézy

Testovaná hypotéza:

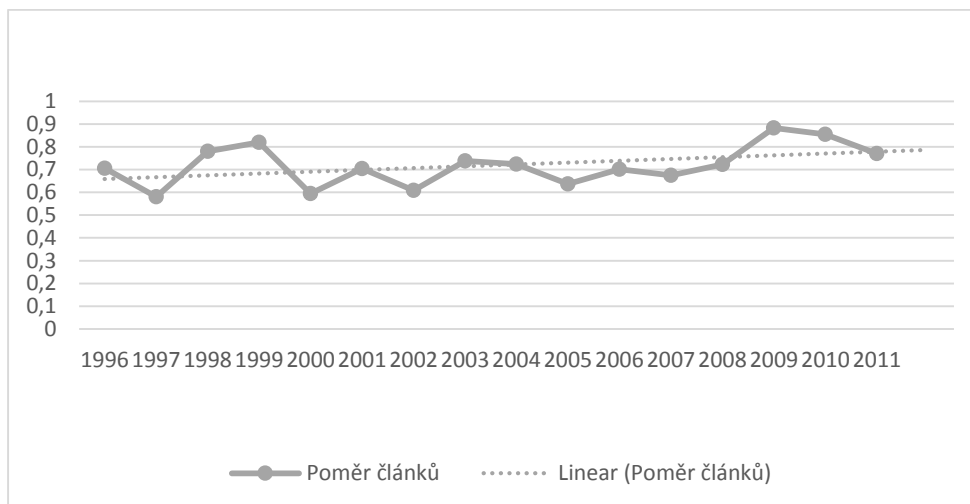
Ve zkoumaném období dochází k nárůstu počtu článků, ve kterých je problematika násilných sexuálních praktik prezentována v nekriminálním kontextu

Operacionalizací této hypotézy jsem došla k návrhu kvantitativního ověření pomocí posouzení poměru článků s nekriminálním kontextem proti celkovému počtu zveřejněných článků s tematikou násilných sexuálních praktik. Za potvrzení hypotézy pak budu považovat vzrůstající trend v počtu zkoumaných článků ve sledovaném souboru v průběhu let. Abych předešla lokálním výkyvům, které může způsobit jednorázová větší kriminální kauza (například kauza Opočenský z roku 2003), budu zohledňovat pouze spojnicí trendu, nikoliv celkový počet nebo poměr článků. Použitá data shrnuje **tabulka 3**. Protože data v této tabulce samy o sobě působí nepřehledně, vizualizovala jsem ještě výsledky pomocí grafu a zvýraznění trendu. Výsledek je vidět v **grafu 1**.

ROK	POČET NEKRIMINÁLNÍCH ČLÁNKŮ	POČET ČLÁNKŮ CELKEM
1996	12	17
1997	18	31
1998	25	32
1999	32	39
2000	25	42
2001	31	44
2002	28	46
2003	45	61
2004	50	69

2005	49	77
2006	40	57
2007	29	43
2008	47	65
2009	38	43
2010	53	62
2011	37	48

Tabulka č. 3 – Rozvrstvení článků podle let a typu periodika

Graf č. 1 – Vývoj počtu článků s tematikou násilné sexuální praktiky vůči počtu všech článků

Graf je doplněný o lineární regresi obsažených hodnot. Ta slouží jako spojnice trendu a je zcela dostačující pro účely naší analýzy.

Diskuzí získaných hodnot a v porovnání s grafem můžeme dospět k následujícímu závěru: Poměr článků s kriminální tematikou, ve kterých jsou klíčová slova, spojená s problematikou násilných sexuálních činů, se snižuje na úkor procentuálního zastoupení článků, ve kterých je na násilné sexuální činy pohlíženo jako na nekriminalizovanou činnost.

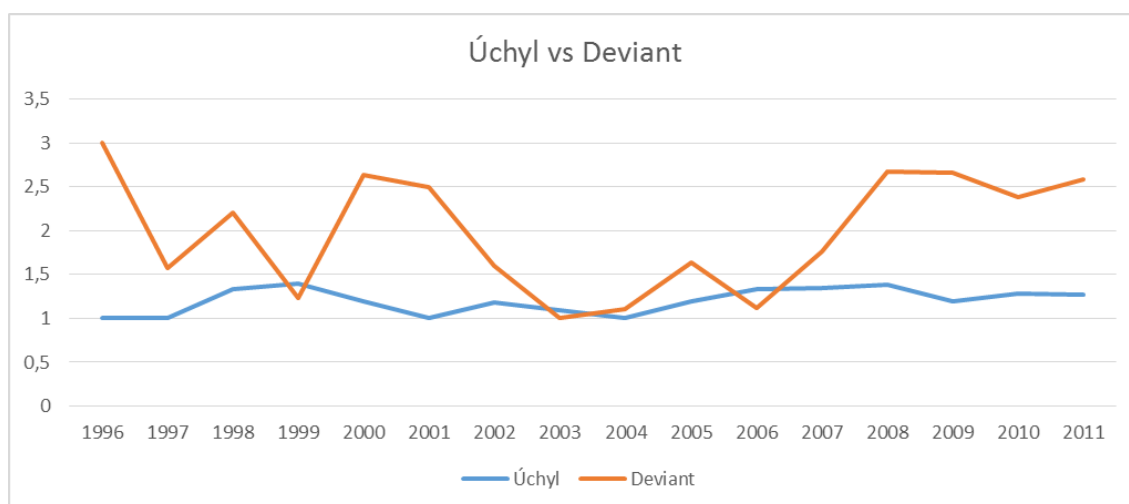
Závěr: První dílčí hypotézu můžeme považovat pro účely naší práce za ověřenou.

7.4.4.2. Ověření druhé dílčí hypotézy

Testovaná hypotéza:

V médiích se objevuje větší počet článků šířících informace a osvětu vůči veřejnosti, které obsahují jasně odlišitelné informace, na jejichž základě je možné dozvědět se o BDSM jako fenoménu

Za klíčový faktor pro účely ověření této hypotézy jsem si stanovila podíl slov, která se vyskytují v lékařských a odborných textech vůči podílu expresivnějších, více zobecňujících výrazů. Za reprezentativní výraz první kategorie jsem si zvolila slovo *deviant* a od něj odvozené výrazy jako *deviace* a další. Slovem reprezentujícím expresivnější kategorii jsem zvolila slovo *úchyl*, potažmo *úchylný* a jemu příbuzné tvary a slova. Zkoumat bude výskyt těchto slov v jednotlivých článcích, respektive vývoj jejich četnosti v průběhu let. Abych mohla považovat hypotézu za jednoznačně pravdivou, musí počet slov první kategorie převyšovat počet slov druhé kategorie ve větší části časového období, potažmo alespoň v jeho druhé polovině a tento podíl musí znatelně růst. Výsledný graf s porovnáním obou četností vidíme níže.

Graf č. 2 – Porovnání výskytu slov deviant a úchyl

Na rozdíl od prvního grafu, kde byl po vynesení trendu vidět jednoznačný posun, tady se situace trochu komplikuje. Je patrný periodický nárůst směrem k očekávaným hodnotám a poté v letech 1997, 1999, 2003 a 2006 náhlý propad zcela opačným směrem.

Po prozkoumání kontextu článků a kontextů kauz a kriminálních případů z těchto let jsem našla korelaci pro všechny roky vyjma roku 1997. Ve všech zbývajících případech šlo o posun způsobený významnou kriminální kauzou s podtextem sexuálního násilí. Na konci roku 1998 došlo v Česku k zadržení německého pedofila, který byl o rok později pravomocně odsouzen. V roce 1999 tak média referovala o této kauze a o celém průběhu vyšetřování, což zapříčinilo deformaci používaných výrazů.

V roce 2003 můžeme v médiích najít články, zabývající se opět kriminální problematikou spojenou se sexuálním násilím. Tentokrát jde o kauzu pedofilního sochaře Pavla Opočenského, který ve svém ateliéru zneužíval mladá děvčata. Výsledný framing byl opět veskrze negativní, což ovlivňovalo používané výrazivo napříč medii.

Analogický důvod rozdílu mezi očekávaným trendem a skutečnými naměřenými hodnotami lze najít i v roce 2006. V tomto roce byla velká zoofilní kauza, ve které opět jde – podobně jako v případě Opočenský, nebo v případě německého pedofila – o ryze tabuizované chování, které není v rámci daného diskurzu zájem pochopit, ani o něm hlouběji informovat. Přesto se jedná o velkou událost, která neunikla pozornosti novinářů.

Mimo tyto roky vidíme posun minimálně v používaných výrazech a to k pozitivnímu směru. Ačkoliv nelze jednoznačně potvrdit, že je to v důsledku šíření informací, mohou říct, že dochází k posunu směrem k pozitivnímu kontextu.

Závěr: Druhou dílčí hypotézu není možné na základě sledovaných dat potvrdit. Na použité kvantifikátory této hypotézy má velký vliv momentální stav mediální scény a agenda settingu. Není lze však ani říct, že by hypotéza byla bez výjimky špatná; její definitivní potvrzení nebo vyvrácení je však nad možností použité metody a možného rozsahu této práce.

Pokud budeme vycházet čistě z metod a postupů, které jsou nyní k dispozici, můžeme hypotézu považovat za vyvrácenou.

7.4.4.3. Ověření třetí dílčí hypotézy

Testovaná hypotéza:

V rámci celospolečenského mediálního obrazu v průběhu času mění chápání konsensuálních násilných sexuálních praktik jako pojmu, který je vesměs prezentován jako alternativní životní styl místo výrazně negativní deviace.

Tato hypotéza souvisí s nabouráváním tabu v sexuální oblasti, jak bylo naznačeno na začátku této práce. Abych ji potvrdila nebo vyvrátila, musím vzít v úvahu, v jakém typu médií se objevují jednotlivé články s BDSM tematikou. Protože již mám potvrzenou

první dílčí hypotézu, mohu předběžně říct, že počet článků, ve který jsou násiln sexuální praktiky chápány jako kriminální čin, bude klesat. Za indikátor, který hypotézu potvrzuje, budeme považovat fakt, že vzrůstá počet článků v lifestyleových a bulvárnějších oproti periodikům serióznějším, která mají spíše funkci regulativní a slouží k ucelené konstrukci mediální reality.

Po vynesení dat o distribuci článků mezi jednotlivá periodika a s přihlédnutím k době, kdy vycházely, dostaneme **tabulku č 5** (Příloha 1):

Tabulka dokazuje, že je kvantitativní posun mezi počtem článků v jednotlivých médiích a články vycházejícími v těchto médiích dlouhodobě. V periodících převažují stále deníky, a to deníky bulvárního charakteru. Struktura médií se tedy během zkoumaného období nezměnila.

Jelikož nedošlo ke změně ve složení periodik, není zřejmý silnější posun v rámci širšího společenského diskurzu. Z toho lze usuzovat, že BDSM a další formy konsenzuálního sexuálního násilí zůstávají v oblasti deviací a nestávají se součástí běžného života.

Hypotézu jsme na základě výše uvedených výsledků vyvrátili.

8. Diskuze výsledků a závěr

Cílem práce bylo analyzovat obraz konsensuálních násilných sexuálních praktik v médiích v České republice mezi lety 1996 až 2011. Využila jsem k tomu tři podpůrné hypotézy, s jejichž pomocí jsem analyzovala postoje, které se objevují mezi členy komunity příznivců BDSM, která je právě charakterizována oblibou alternativních sexuálních praktik s násilným nebo sadomasochistickým podtextem.

Ačkoliv členové komunity převážně zastávali názor, že dochází k výraznému posunu v pohledu veřejnosti na tuto problematiku, kvantitativní analýza prokázala, že tento posun je velmi pozvolný, nenastává skokově, ačkoliv jej lze částečně prokázat. Prokazuje to například rostoucí trend vnímání násilných sexuálních praktik v nekriminálním kontextu. To dokazuje, že se veřejnost o problematiku zajímá i z hlediska kulturního, jako o fenomén, který je součástí normální společnosti. V poslední době, počínaje koncem sledovaného mediálního období, se také vyskytlo několik děl, která přispěla k popularizaci BDSM v různých formách mimo okruh dříve uzavřených komunit. Z dalšího zkoumání vyplynulo, že média rozlišují ve vztahu k sexuálnímu násilí pozitivní a negativní deviace, přičemž první je chápána jako něco přijatelného, jako běžná součást života některých jedinců, zatímco druhá již není tabuizovaná, ale stále zůstává v kriminalizované sféře. Rozdíl je uchopitelný v rámci konsenzuality – negativní diskurz převládá tam, kde média pojednávají o násilných činech, se kterými jedna ze stran nesouhlasila, zatímco pozitivní diskurz se objevuje autonomně ve chvíli, kdy se o dané problematice referuje z hlediska životního stylu nebo možného zpestření intimního života.

Je zajímavé, že i přes tento jednoznačný posun a rozlišování mezi konsenzuálním a nekonsenzuálním jednáním v mediálním diskurzu se toto téma doposud jen minimálně objevuje v rozšířených lifestyleových publikacích a zůstává doménou bulvárních nebo zpravodajských periodik.

Svůj výzkum bych tedy shrnula tak, že minimálně ve zkoumaném období let 1996 až 2011 nedošlo k výraznějšímu posunu ani k žádné přelomové události, která by změnila mediální diskurz v oblasti BDSM. I přesto je ovšem patrný pozitivní posun v této oblasti. Z kvalitativního průzkumu po vyhodnocení kvantitativní části vyplynulo, že zjištěný pozvolný posun už dosáhl takové míry, že osoby, které se aktivně o veřejné mínění nezajímají, jsou nyní přesvědčeny, že existuje veskrze pozitivní mediální obraz. Do

budoucná lze na základě zjištěných trendů předpovídat, že od již proběhlé detabuizace se bude mediální obraz BDSM praktik dále standardizovat až do té míry, že zde existuje možnost, že z diskurzu deviantního chování přejdou do diskurzu společensky přijatelné a konvenční součásti lidské sexuality. Tak jako se to stalo například s homosexualitou. Minimálně v odborné společnosti sexuologů se o tom již mluví (viz kapitola Diagnóza versus alternativa). Nakolik se tato predikce již naplňuje, zůstává předmětem pro budoucí zkoumání.

Použitá literatura

- Americká psychiatrická společnost. 2013. Highlights of Changes from DSM-IVTR to DSM-5 [online]. In: . [cit. 2014-05-14]. Dostupné z: <http://www.dsm5.org/Documents/changes%20from%20dsm-iv-tr%20to%20dsm-5.pdf>
- BARTHES, Roland. 2004 [i e. Mytologie. Dokořán. ISBN 978-80-7363-359-2.
- BAUMAN, Zygmunt. Tekutá láska: o křehkosti lidských pout. Praha: Academia, 2013
- BEASLEY, Chris. Gender and sexuality: critical theories, critical thinkers. London, Thousands Oaks 2005.
- BERGER, Peter L. a Thomas LUCKMANN. 1999. Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění. 1. vyd. Překlad Jiří Svoboda. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 214 s.
- BRICHČÍN, Slavoj. 1996. Alkohol, drogy a sexuální delikty: Sexuální delikty z pohledu psychiatrické sexuologie. Praha: Psychiatrické centrum.
- BURTON, Graeme. 2001. Úvod do studia médií. 1. vyd. Jan Jiráček. Brno: Barrister & Principal, 390 s.
- ČIČMANEC, Norbert. *Sadomasochismus - sexuální variace, životní styl* [online]. Brno, 2009 [cit. 2015-07-30]. Diplomová. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Vedoucí práce PhDr. Alena Plšková.
- Čtvrt století českých médií: díl první (1989 - 1993). 2013. Tyden.cz: Mediamania [online]. [cit. 2014-12-13]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/284/O-STEREOTYPECH-V-MEDIICH-ANEK-SVET-KTERY-VIDI-MEDIA.html/>
- DEFLEUR, Melvin L a Everette E DENNIS. 1996. Understanding mass communication: a liberal arts perspective. Updated 1996 ed. Boston: Houghton Mifflin, x, 646 p. ISBN 0395746817X.

- DOLEJŠÍ, Tomáš. 2010. Blesk: praktické postupy pro digitální fotografii. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 157 s. ISBN 978-80-251-2729-2.
- DOWNING, John a Charles HUSBAND. London. Representing Race: Racism, Ethnicities and Media. New Delhi: Sage Publications.
- DURKHEIM, Émile. Společenská dělba práce. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004, 375 s. ISBN 80-732-5041-1.
- DVOŘÁKOVÁ, Ilona. 2005. Obsahová analýza: formální obsahová analýza / kvantitativní obsahová analýza. In: AntropoWeb při Katedře antropologie FF ZCU [online]. Plzeň [cit. 2015-02-02]. Dostupné z: http://antropologie.zcu.cz/media/webzin/webzin_2_2010/Dvorakova_I-2-2010.pdf
- ENTMAN, R. 1991. Framing U.S. Coverage of International News: Contrasts in Narratives of the KAL and Iran Air Incidents. Journal of Communication: 41, 4.
- ENTMAN, R. 1993. Framing Toward the Clarification of a Fractured Paradigm. Journal of Communication. 43 (4), pp. 51-58
- FAFEJTA, Martin. 2004. Úvod do sociologie pohlaví a sexuality. Věrovany: Jan Piszkiwicz, 159 s.
- FOUCAULT, Michel. 1994. Diskurs: Autor ; Genealogie : tři studie. Vyd. 1. Praha: Svoboda, 115 s. Filozofie a současnost. ISBN 80-205-0406-0.
- FOUCAULT, Michel. 1999. Vůle k vědění: Dějiny sexuality. 1. vydání. Překlad Čestmír Pelikán. Praha: Herrmann & synové, 189 s. ISBN 80-238-5090-3.
- FREUD, Sigmund. 1997. Totem a tabu: o podobnostech v duševním životě divocha a neurotika. Překlad Ludvík Hošek. Praha: Psychoanalytické nakladatelství Jiří Kocourek, 157 s. ISBN 80-861-2301-4.
- GIDDENS, Anthony. 1999. Sociologie. Vydání první - dotisk. Jan Jařáb. Praha: Argo, 595 s.

- GITLIN, T. 1980. The Whole World is watching: mass media in the making and unmaking of the left. Berkley: University of California Press
- GOFFMAN, E. 1986. Frame analysis: an essay of organization of experience. Boston: Northeastern University Press
- GROSMANOVÁ, Markéta. 1998. Sex po česku aneb opožděná revoluce. Lidové noviny: Pátek Lidových novin.
- HALL, Stuart. 1997. Representation: cultural representations and signifying practices [online]. 1. vydání. London: 69: SAGE Publications [cit. 2014-06-13].
- HALM, Jan. 2010. Tabu a jeho význam při regulaci společenských vztahů [online]. Brno [cit. 2015-02-14]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/135463/pedf_b/. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Milan Klapetek.
- HENDL, Jan. 2005. Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. Vyd. 1. Praha: Portál, 407 s. ISBN 80-736-7040-2.
- HOMOLKOVÁ, Dana. Proces rámcování mediálních obsahů na příkladu domácího násilí. Praha, 2012. 70 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Lenka Vochocová
- CHASSEGUET-SMIRGEL, Janine. *Kreativita a perverze: psychoanalýza lidské tendence posouvat hranice reality*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, 199 s. Spektrum (Portál). ISBN 80-717-8509-1.
- CHOMOVÁ, Zuzana. Co je sexuální násilí?: úvod do tématu. In: KUTÁLKOVÁ, Petra (ed.) a L'ubica KOBOVÁ (ed.). Sexuální násilí: Proč se nikdo neptá?. Praha: In IUSTITIA o. p. s., 2014, s. 15 - 30. ISBN 978-80-260-5793-2. Dostupné také z: <http://www.rozkosbezrizika.cz/ke-stazeni/soubory/publikace-sexualni-nasili-proc-se-nikdo-nepta/stahnout>
- IYENGAR, S. 1994. Is Anyone responsible? How Television Frames Political Issues. Chicago: The University of Chicago Press, ISBN: 0-226-38854-9

- JANIŠ, Kamil. 2004. Z dějin sexu a erotiky: aneb, Co jsme se ve škole neučili. 1. vyd. Hradec Králové: Lupus, 382 s. ISBN 80-903-5090-9.
- JIRÁK, Jan a Barbara SPITZOVÁ-KÖPPLOVÁ. 2003. Média a společnost: stručný úvod do studia médií a mediální komunikace. Vyd. 1. Praha: Portál, 207 s.
- JIRÁK, Jan. 2005. O stereotypech v médiích aneb Svět, který vidí média [online]. [cit. 2015-01-14]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/284/O-STEREOTYPECH-V-MEDIICH-ANEB-SVET-KTERY-VIDI-MEDIA.html/>
- JOZÍFKOVÁ, Eva. 2007. Sexuální submisivita, dominance a fenomén sadomasochismu [online]. Praha [cit. 2014-05-13]. Dostupné z: : http://www.en-k.net/PhD_BDSM.pdf. Dizertační práce. Univerzita Karlova v Praze.
- JOZIFKOVÁ, Eva. Pravda, hanba a diagnóza:: Proč vyjmout sadomasochismus ze seznamu deviací [online]. [cit. 2012-03-25]. Dostupné z: <http://www.en-k.net/dokumenty-2011/proc-vyjmout-sadomasochismus-ze-seznamu-deviaci.pdf>
- KAČEROVÁ, Eva (ed.). Porodnost a plodnost: 2006 - 2010. Český statistický úřad [online]. [cit. 2015-07-26]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/zeny-a-muzi-v-datech-2011-sxljrgas83>
- KHOLOVÁ, Linda. 2007. Tabu v sexu. Lidové noviny: Pátek Lidových novin [online]. [cit. 2014-10]. Dostupné z: <http://www.azrodina.cz/1901-tabu-v-sexu>
- KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. 2010. Dějiny českých médií 20. století. Vyd. 1. Praha: Portál, 310, xxxii s. příl. ISBN 978-807-3676-988.
- KRAFT, Hartmut. 2006. Tabu: magie a sociální skutečnost. 1. vydání. Praha: Mladá fronta.

- KUNCZIK, Michael. 1995. Základy masové komunikace. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 307 s. ISBN 80-718-4134-X.
- LIPOVETSKY, Gilles. Paradoxní štěstí: Esej o hyperkonzumní společnosti. Praha: PROSTOR, 2007
- MAHER, M. 2003. Framing: An Emerging Paradigm or Phase of Agenda Setting. In: Reese and Gandy: Framing Public Life. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates
- MARCELA. 1990. Sexmise: sborník příspěvků. 1. vydání. Praha: Exlibris.
- MATTHES, Jörg. (2007). Framing-Effekte: Zum Einfluss der Politikberichterstattung auf die Einstellung der Rezipienten. München: Verlag Reinhard Fischer.
- MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006, 332 s. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4.
- MCNAIR, Brian. 2004. Sociologie žurnalistiky. Vyd. 1. Překlad Hana Antonínová. Praha: Portál, 182 s. Sociální vědy. ISBN 80-717-8840-6.
- MCQUAIL, Denis. 1999. Úvod do teorie masové komunikace. Vyd. 1. Praha: Portál, 447 s.
- Ministerstvo vnitra České republiky. Seznam politických stran a politických hnutí [online]. [cit. 2015-05-11]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/seznam-politickyh-stran/>
- MAHER, M. 2003. Framing: An Emerging Paradigm or Phase of Agenda Setting. In: Reese and Gandy: Framing Public Life. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates
- MOŽNÝ, Ivo. 1999. Sociologie rodiny. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakl., 251
- MUNKOVÁ, G. Sociální deviace. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2004
- MÜHLPACHER, P. Sociální patologie. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2001

- NEČAS, Vlastimil. Agenda-setting: teorie pro všechny [online]. [cit. 2015-07-27]. Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=291&lst=106>
- NOELLE-NEUMANN, Elisabeth. Die Schweigespirale: Öffentliche meinung-unsere soziale Haut. München: Ullstein Sachbuch, c1980, 303 s. ISBN 35-483-4093-8.
- POLÁČEK, Tomáš a Ladislav VERECKÝ. 2003. Od pruhovaného pyžama k Peříčku. Mladá fronta DNES: Magazín Mladé fronty Dnes.
- PONDĚLÍČKOVÁ-MAŠLOVÁ, Jaroslava a Jan RABOCH. *O sexualitě a partnerských vztazích*. 1. vyd. Praha: Galén, c2005, 196 s. Makropulos. ISBN 80-726-2323-0.
- REESE, Stephen D. Framing public life : a bridging model for media research. In: REESE, Stephen D., GANDY JR., Oscar H. a GRANT, August E. Framing public life : perspectives on media and our understanding of the social world. New Jersey : Lawrence Erlbaum Associates, 2003, 7 - 31.
- REIFOVÁ, Irena. 2004. Slovník mediální komunikace. Vyd. 1. Praha: Portál, 327 s.
- SPARGO, Tamsin. Foucault a teorie podivného. Praha: Tritton, 2001
- Sbíрка zákonů: Trestní zákoník. In: 140/1961. Praha.
- SEDLÁKOVÁ, Renáta. *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2014, 539 s., [4] s. obr. příl. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3568-9.
- SEILER, Emil. 2010. S/M: kniha pro sadomasochisty a pro ty, kteří se jimi chtějí stát. 1. vydání. Praha: Seiler.
- SCHERER, Helmut. 2004. Úvod do metody obsahové analýzy. In: REIFOVÁ, Irena (ed.). Analýza obsahu mediálních sdělení. Praha: Karolinum, s. 29 - 50.

- SCHEUFELE, Dietram A. a David TEWKSBURY. 2007. Framing, Agenda Setting, and Priming: The Evolution of Three Media Effects Models. *Journal of Communication*. 57(1): 9-20.
- SCHULZ, Winfried. *Funkce a důsledky politické komunikace* [online]. In: . [cit. 2015-07-31]. Dostupné z: http://medialnistudia.webz.cz/materialy_literatura/SCHULZ_Funkce_a_dusledky_politicke_komunikace.pdf
- STRAUSS, Anselm a Juliet CORBIN. 1999. *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie* Přel. S. Ježek. 1.vyd. Boskovice: Albert, 196 s.
- ŠMÍD, Tomáš a Petr KUPKA. 2011. *Český organizovaný zločin: od vyděračů ke korupčním sítím*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 348 s. ISBN 978-802-1056-183.
- ŠULC, Viktorín. *Panoptikum sexuálních vražd*. 1. vyd. Praha: Epoque, 2013, 466 s., [48] s. obr. příl. Victima. ISBN 978-80-7425-182-5.
- TANKARD, J. W. 2001. The Empirical Approach to the Study of Media Framing. In Reese, S.D. - Gandy, O.H. - Grant, A.E.: *Framing Public Life*. Londýn: Lawrence Elbraum Associates, 2001, pp. 95 až 106
- TEREMOVÁ, Lenka. *Sexuální deviace?: hledání hranice mezi kreativitou v sexu a sexuální deviací*. Roudnice nad Labem: Severin, 2008, 160 s., [6] s. barev. obr. příl. ISBN 978-80-254-3878-7.
- TRAMPOTA, Tomáš a Martina VOJTĚCHOVSKÁ. 2010. *Metody výzkumu médií*. Vyd. 1. Praha: Portál, 293 s. ISBN 978-807-3676-834.
- TRAMPOTA, Tomáš. 2006. *Zpravodajství*. Praha: Portál.
- Transvestism is no longer a disease in Finland. 2011. *Helsingin Sanomat* [online]. [cit. 2013-08-23]. Dostupné z: <http://www.hs.fi/english/article/Transvestism+is+no+longer+a+disease+in+Finland/1135266192528>

- UNIE VYDAVATELŮ. Zprávy Media Projekt [online]. [cit. 2014-05-14]. Dostupné z: http://www.unievydavatelu.cz/cs/unie_vydavatelu/medialni_data
- URBAN, Lukáš a Josef DUBSKÝ. Sociální deviace. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, 167 s. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-133-5.
- URBAN, Lukáš, Josef DUBSKÝ a Karol MURDZA. 2011. Masová komunikace a veřejné mínění. Vyd. 1. Ilustrace Zdeněk Prošek. Praha: Grada, 230 s. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-802-4735-634.
- UZEL, Radim. 2012. Kam vede kriminalizace sadomasochismu [online]. [cit. 2012-04-03]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/zena/vztahy-a-sex/263153-radim-uzel-kam-vede-kriminalizace-sadomasochismu.html>
- Velký lékařský slovník. 2008. Velký lékařský slovník [online]. Maxdorf [cit. 2015-05-10]. Dostupné z: <http://lekarske.slovníky.cz/>
- Velký sociologický slovník: II. svazek P-Z. 1996. Vyd. 1. Praha: Karolinum, s.749-1627. ISBN 80-718-4310-5.
- VODIČKA, Karel a Ladislav CABADA. 2011. Politický systém České republiky: historie a současnost. 3., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 486 p. ISBN 80-736-7893-4.
- VOLŠÁTOVÁ, Tereza. 2012. Sexualita a ochrana lidských práv: problém ochrany práv homosexuálů a transsexuálů. Brno. Dostupné také z: http://is.muni.cz/th/209509/pravf_m/. Diplomová práce. Masarykova univerzita.
- WANTA, Wayne. *The public and the national agenda: how people learn about important issues*. Mahwah, N.J.: Lawrence Erlbaum Associates, 1997, viii, 122 p. ISBN 08-058-2461-8
- WASCHKOVÁ CÍSAŘOVÁ, Lenka. 2010. Vybrané aspekty strukturální transformace českého lokálního a regionálního tisku po roce 1989 [online]. Brno [cit. 2015-03-14]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/52932/fss_d/

Disertační práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. Vedoucí práce Jaromír Volek.

- WEAVER, David H. Thoughts on agenda setting, framing and priming. *Journal of Communication*. 2007, 57 (1), pp. 142 – 14
- WEEKS, Jeffrey. *Sexuality*. London: Routledge, 2010.
- WEINBERG, Thomas S. 2006. Sadomasochism and the Social Sciences: A review of the sociological and social psychological literature. *Journal of Homosexuality*. 50(2-3): 17-40.
- WEISS, Petr a Jaroslav ZVĚŘINA. 2009. Výzkum sexuálního chování české populace [online]. [cit. 2014-11-14]. Dostupné z: <http://mep.zverina.cz/files/103-sexualni-chovani-v-cr-srovnani-vy-zkumu-z-let-1993-1998-2003-a-2008.pdf>
- WEISS, Petr. 2002. *Sexuální deviace: klasifikace, diagnostika, léčba*. Vyd. 1. Praha: Portál, 351 s.
- WEISS, Petr. 2007. *Sexualita a dnešek*. In: *Světové dějiny sexuality*. Praha: Euromedia Group - Ikar.
- WEISS, Petr. 2010. *Sexuologie*. Praha: Grada.
- WEISS, Petr. *Ženská a mužská sexuální atraktivita z pohledu sociobiologie* [online]. [cit. 2015-07-26]. Dostupné z: <http://www.sexualne.cz/dokumenty/atraktivita.pdf>
- WHO. 2013. *MKN-10 (2013)* [online]. [cit. 2013-08-23]. Dostupné z: <http://www.uzis.cz/cz/mkn/index.html>
- WIMMER, Roger D a Joseph R DOMINICK. 1991. *Mass media research: an introduction*. 3rd ed. Belmont, Calif.: Wadsworth Pub. Co., xv, 478 p. ISBN 0-534-13962-0.
- WITTGENSTEIN, Ludwig. 2007. *Tractatus logico-philosophicus*. 1. vydání. Praha: OIKOYMENH, viii, 335 p.
- ZVĚŘINA, Jaroslav. 2003. *Sexuologie (nejen) pro lékaře*. 1. vyd. Brno: CERM, 287 s.

Seznam tabulek a grafů

- Tabulka č. 1 – Přehled čtenosti a prodaných nákladů jednotlivých titulů
- Tabulka č. 2 – Charakteristika všech respondentů
- Tabulka č. 3 – Rozvrstvení článků podle let a typu periodika
- Tabulka č. 4 - Poměr nekriminálních článků vůči počtu všech
- Tabulka č. 5 – Počet článků s tematikou násilné sexuální praktiky jako krimi čin podle jednotlivých médií
- Graf č. 1 – Vývoj počtu článků s tematikou násilné sexuální praktiky vůči počtu všech článků
- Graf č. 2 – Porovnání výskytu slov deviant a úchyl
-

Seznam příloh

Příloha č. 1 Tabulka č. 5 – Počet článků s tematikou násilné sexuální praktiky jako krimi čin podle jednotlivých médií

Příloha č. 1: Slovníček

Příloha č. 2: Ukázka textu z publikace Sexmise (1990) (obrázek 1)

Příloha č. 3: Ukázka textu z publikace Sexmise (1990) (obrázek 2)

Přílohy

Příloha č. 1 Tabulka č. 5 – Počet článků s tematikou násilné sexuální praktiky jako křimi čin podle jednotlivých médií

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Aha!neděle																
Blesk Magazín	1		1	1					1	5	1		2	6	1	
Elle										2		3	6	1	2	
Magazín Mf Dnes			2	1	2	1	1	2	1	3	2	6	1	2	4	4
Víkend DNES														1	6	2
Maxim											3		11	23	11	18
Nedělní Blesk		3	2	3	2	3	5	4	3	2	2	2	1	1	2	1
Ona Dnes												2	2	3	3	2
Pátek LN			3	1	4	2	4	1	3	3	1	3	4	2	5	2
Reflex		3	4	9	5	4	6	3	10	9	8	7	12	14	11	12
Týden	4	2	4	2	6	7	8	4	13	6	3	4	7	10	5	4
Aha!											9	9	11	17	10	17
Blesk		11	10	18	19	20	22	28	26	37	26	15	20	10	6	21
Lidové noviny	4	2	7	10	7	11	3	13	11	7	13	6	12	12	18	6
Mladá fronta Dnes	6	9	15	14	9	11	19	19	31	38	29	28	33	19	37	18
Právo	7	9	9	6	16	12	14	10	15	17	9	11	11	13	12	13

Příloha č. 2 – Slovníček základních termínů z oblasti BDSM

Vysvětlení základních pojmů užívaných v této práci pro výzkum násilných sexuálních praktik

Pro lepší představu, terminologie užitá v empirické části diplomové práce považuji za důležité seznámit čtenáře této práce se základní terminologií týkající se násilných sexuálních praktik. Při zpracování tohoto slovníku základních pojmů jsem využila tyto publikace: *S/M: kniha pro sadomasochisty a pro ty, kteří se jimi chtějí stát* od Emila Seilera (2010), která čtenářům poskytuje kompletní vhled do české BDSM komunity jako subkultury, *Velký lékařský slovník* (2008)²⁶ a v neposlední řadě jde také o mé vlastní pochopení termínu pro účely této práce.

Bondage, Poutání – anglický termín pro poutání a další imobilizační techniky. V rámci násilných sexuálních praktik se může jednat buď o znehybnění submisivního jedince, jeho trestání, popřípadě může jít o estetickou bondage, jejímž primárním účelem není vzrušení, ale estetické vnímání obrazců na těle, vzniklých pomocí uvazování různých lan a provazů. Obě slova jsou považována za popis techniky použitelný pro násilné sexuální praktiky a považuji je tedy za slova neutrální.

BDSM – souhrnné označení násilných sexuálních praktik sloužících ke vzrušení partnera. Podle Seilera (2010) jde o akronym složený z *B&D* (*bondage & discipline = svazování a disciplína*), *D&S* (*dominantion & submission = dominance a submisivita*) a *S&M* (*sadism & masochism = sadismus a masochismus*). Akronym považuji za neutrální.

Deviace – značí určitou odchylku od normy. V kontextu této práce je deviace chápána jako označení odchylky od normy. V mnou zkoumaných mediálních textech má negativní konotaci. Je to proto, že byl tradičně využívaným pojmem v kriminálních textech.

Deviant – je označení osoby, která trpí sexuální deviací. V kontextu této práce má jednoznačně kriminální konotaci

Domina, dominant – tímto slovem označujeme osobu, kterou submisivní jedinec vnímá jako osobu, která přebírá kontrolu nad jeho životem, ať už v rámci celého života

---

²⁶ Velký lékařský slovník. 2008. *Velký lékařský slovník* [online]. Maxdorf [cit. 2015-05-10]. Dostupné z: <http://lekarske.slovníky.cz/>

nebo jen v rámci právě probíhající akce. V kontextu této práce tato slova v mediálních textech považuji za, v rámci subkultury BDSM odborné termíny, které však veřejnost nevnímá v zásadě negativně.

Dominance – nadřazenost; V psychologii se tímto termínem označuje vládnutí ve vztahu druhému. V rámci zkoumání mediálních textů toto slovo označuji jako neutrální.

Masochismus, Masochista – sexuální úchylka, při níž jedince (masochistu) vzrušuje, pokud je týrán nebo ponižován. Pojmenování vyplývá ze jména rakouského spisovatele Leopolda von Sacher-Masocha (1836-1895). Pro účely této práce považuji ve zkoumaných mediálních textech toto slovo za neutrální.

Mučírna – označení speciální místnosti, ve které je možno věnovat se násilným sexuálním praktikám, popřípadě tam probíhá mučení, které nemá nic společného se sexem a vzrušováním. Samozřejmě, že v mučírnu se může změnit i třeba obývací pokoj nebo ložnice. Ze zkoumaných mediálních textů jsem například vyřadila texty, v nichž byla slovem mučírna označena například tělocvična, fitness centrum nebo prostor vnímaný jako expozice, kde bylo předváděno právo útrpné.

Sadismus, sadista – opak masochismu, masochisty, tedy úchylka, při které jedince (sadistu) naopak vzrušuje působit partnerovi bolest a ponížení. V kontextu práce nepředpokládám využití tohoto termínu pro označení patologické osobnosti. V rámci mediálních textů zkoumaných v této práci považuji toto slovo za neutrální termín.

Sadomasochismus, S/M – parafilie, při níž jedinci způsobuje slast fyzické, či duševní násilí na jiném či na sobě. Jde vlastně o spojení sadismu s masochismem. V mnou zkoumaných mediálních textech se toto slovo vyskytovalo většinou v konotaci popisu BDSM jako subkultury, proto jej považuji za neutrální.

Spanking, výprask – násilná sexuální praktika spočívající v bití. Výprask je volným překladem anglického termínu spanking. Ze zkoumaných mediálních textů jsem vyřadila texty, kde byl výprask použit v konotaci utrpené porážky (ve sportu). Obě slova vnímám v této práci jako neutrální.

Submisivita, submisiv, subík, subinka – opak dominance, dominy a dominanty. Za submisivní jsou označováni ti jedinci, kterým činí potěšení to, pokud se musí někomu

podřizovat. Submisivní jedinec nemusí být nutně masochista, ale vzájemně se to nevylučuje. Pro účely této práce jsem toto slovo považovala za neutrální.

Úchyl, úchylka – jde prakticky o volný překlad anglických termínů deviant a deviance. V rámci BDSM subkultury toto slovo není považováno za výlučně negativní, spíše má ironizující charakter. V této práci ho však díky jeho častému využití v médiích v kontextu kriminality považuji za negativní.

prsa a ženám hrubně hlas a začínají se objevovat vousy. Chirurgická operace vše završí tak, že mužům odstraní penis a vytvoří jakous takous napodobeninu pochvy, ženám pak může poněkud zvětšit klitoris či z kůže odebrané na bříše vymodeluje sexuální nefunkční penis.

Chirurgický zákrok vyžaduje samozřejmě zručnost operátéra a praxi. V USA se za to platí kolem šesti tisíc dolarů. To si uměli naši operatéri spočítat a celkem pochopitelně vyměnili v posledních dvaceti letech místa s pevným platem tři tisíce korun za místa placená výrazně lépe. Jak jsem se dozvěděla, v současné době u nás takovou operaci nemá kdo udělat. To jen na okraj.

Zajímavá je ještě jedna drobnost. Zatímco v USA neklikanásobně převyšují žadatelé muži (chtějí být ženou), u nás je tento poměr jasně obrácený. Ženy si přejí být muži. Proč? Nevím.

Brutálně!

Před časem jsme si povídali o jedné sexuální úchylce, kterou odborníci označují jako exhibicionismus neboli sexuální ukájení obnažováním na veřejnosti. Proč se k sexuální úchylkám (odborněji deviacím) vracím?

Dostala jsem dopis od jedné dívky, kde píše, že její kluk jí nedávno při souložích požádal, aby ho zbila. S rozpakou mu vyhověla, považovala jeho přání za bláznivý nápad. Jenže on se opakoval. A dívku to naplnilo úzkostí, strachem a ptá se, zda je to normální. Jde podle mého názoru o vážnou věc, dovolte mi proto malou exkurzi na pole odborné, dříve než dívka jednoznačně odpovím.

V sexuálním chování stejně jako v chování vůbec se vyskytují odchylky od tzv. normálu. Neobvyklý, nenormální nebo chcete-li nezdravý může být objekt, který jako jediný uspokojuje. Tedy například muž neuspokojí žena jemu přiměřeného věku, ale žena mnohem mnohem starší

nebo mladší, anebo muž. Takovým objektem může být i dítě, věc, zvíře. Každá úchylka má dokonce své pojmenování - pedofilie (objektem je dítě), zoofilie (zvíře) apod. Druhá oblast deviantního sexuálního chování se projevuje v aktivitě. Cílem sexuálního uspokojení v takových případech není soulož nebo jen soulož, ale ještě něco navíc. Například obnažování na veřejnosti nebo - a to už jsme u dopisu, který zmiňuji - násilí. Dokonce ve dvoji podobě. Násilí, které páchám na druhém a mám z toho uspokojení, se označuje jako sadismus a násilí, které nechám s požitkem páchat na sobě - masochismus. Obě poslední cizí slova jistě všichni známe. Jejich význam se nepoužívá pouze v sexuologii, s jejich projevem se lze v různých i nezápadních podobách setkat v běžném všedním životě.

Vrátím se k dopisu. Já osobně nemám ráda násilí - ať je, kde je, ať má jakoukoliv podobu a jakékoliv opodstatnění. Připouštím ovšem, že ne všichni jsme stejní, že dokonce může vzácné setkání například sadisty a masochisty vyhovovat. Nechtěla bych je sice potkávat po ránu zboulované, ale budíž. Taková ale není situace pisatelky dopisu. Ta má strach. Snad podvědomě tuší, že z příjímavého - pasivního - násilí se může vyklubat násilí agresivní, útočné - aktivní. A také, že z občasného "podvinského přání" se může stát pravdlo, tedy jediný způsob sexuálního uspokojení - zbij mě!

Sexuologové takového chování označují za deviantní, mají pro ně číslo diagnózy, a tedy i způsob léčby. Takže na závěr - být na místě pisatelky, nenechávala bych věci osudu - máme v každém větším městě odborníka - sexuologa a ten by měl umět pojmenovat věci správným jménem a také poradit, pomoci.

Znásilnění

Ať se nám to líbí či nikoliv, k lidské společnosti patří zlo a jeho tisíc podob. Jedna z nejodpornějších je znásilnění. Chci dnes psát o znásilňování žen, nikoliv dětí, a pokusit se říct alespoň nejzákladnější informace. Víím, že je to jako případná obrana málo, ale víc než nic.

Znásilnění je silou vynucená soulož. Násilníkem je vždy muž, obětí žena. Opačná kombinace je technicky nemožná. Co dohání muže k násilnění, jaká síla ho oslepi a nechá zapomenout na tvrdý trest? Mohla bych teď jmenovat důvodů desítky: žárlivost, nenávisť, pomsta, strach ... a spousta jiných. Ty skutečné nebezpečné důvody číhající na opuštěném místě na neznámou ženu jsou dva: muž neovládne sexuální pud a přibere si na pomoc násilí. A ten druhý - násilí je prvotní, sex se přidává. Zdá se možná nedůležité hledat různé příčiny, když výsledek je stejný. Ale svůj smysl to přeci jen má - pro volbu obranných manévrů.

Muž, kterému zatemní mysl erotická touha a rozhodne se soulože za každou cenu dosáhnout, vítá spolupráci ženy. Bítí, škrcení, vraždu - má v záloze a použije toho až ve strachu z prozrazení, z trestu. Zvládne-li tedy žena v momentě, kdy je jasné, že stojí proti šílenci, situaci (já to považuji za hrdivý čin) a pokusí se sliby a náznaky zájmu odvést násilníka blíže k lidem, kde je naděje, že někdo uslyší její volání - má možná vyhráno. Možná se jí ho podaří i tzv. "ukecat".

Castějším motivem znásilnění ovšem bývá násilí samo a heslem násilníků: když mě chce, já nechci - když nechce, chci já. Sex je tu navíc, jako důkaz ponižení, jako podvědomá chuť dokázat, že já jsem ten pán tvorstva, i když doma nebo v práci poslední onuce. Na spolupráci třeba jen naznačenou může násilník tedy reagovat buď tím, že svůj úmysl vzdá a uteče, anebo si škrcením a bítím vytoužený křik a odmítání vynutí.

Zdá se nejspíše nemorální, že vyzývám ženy ke spo-